7md

Kultūros savaitraštis „7 meno dienos“ | 2023 m. rugsėjo 1 d., penktadienis, Nr. 27 (1476) | 1,90 Eur | www.7md.lt

D*ailė* | **M***uzika* | **T***eatras* | **K***inas* | **Š***okis*

3
Tarptautinis Josepho Achrono muzikos festivalis

4
Šokio dienoraščiai

7
Carlo Orffo „Carmina Burana“ Klaipėdos elinge

10
Aistės Kisarauskaitės „Daržas kaip meninė praktika“

11
Naujas „Kinas“

12
Mae West filmai kino festivalyje „Pirmoji banga“

Kauno bienalės „Artumo geografija“ atidarymo vaizdas. 2023 m. A. Narušytės nuotr.

Vėluoju siųsti atviruką

14-oji Kauno bienalė „Artumo geografija“ apie menamą Rytų Europos ir Afrikos draugystę

Agnė Narušytė

Modernistinis Kauno centrinio pašto pastatas pagal paskirtį nebenaudojamas ir kažko laukia. Jo nenugriovė. Bet ryšiams palaikyti tokių didelių erdvių ir nebereikia, kai pakanka išmanaus mobiliojo telefono. Ištaigingas pašto fasadas, sukonstruotas jungiant užapvalintas ir stačiakampes formas, puošiant liaudiškų ornamentų citatomis, dabar reiškia tik praeitį. Tad menininkai jau ne kartą juo naudojosi kaip laiko mašina. Ji veikia jau vien kabinetų išdėstymu ir pro plačius langus plūstančia šviesa, nukeliančia į kitokius laikus, kai žinios reikėdavo laukti, o pokalbius su žmonėmis kituose miestuose ar šalyse – užsisakyti iš anksto. Tuomet siunčiamas laiškas turėjo ne tik tekstinį, bet ir vaizdinį svorį, nes ant voko reikėjo klijuoti pašto ženklą, nusipirktą atstovėjus eilę erdvioje operacijų salėje, kurios grindys primena močiutės austą lovatiesę. O nuo gautų laiškų nuklijuoti ženklai tapdavo „langeliais į pasaulį“, kaip primena ne vienas šiųmetės Kauno bienalės kūrinys.

Anuometinį ryšių kūniškumą išryškina antrame aukšte eksponuojama Ievos Martinaitytės-Mediodios instaliacija. Jos pagrindas – menininkės rašyti laiškai mamai, kuri juos atsiimdavo tame pačiame pašte. „Brangi Mamyte, Aš čia. New Yorke. Sunku buvo praeiti per sieną. Davė 3 mėn. Būti... Truputį vėluoju siųsti atviruką... O kai gaunu laiškus, atrodo viskas čia pat... Na, tuo ir baigiu. Viskas eigoje, šviesu, kartais liūdna, bet nėra blogai, būna daug džiaugsmo taip pat, o taip pat ir per vidurį...“ Žodžiais nutylimą išsiskyrimo skaudulį „išgyvena“ paveikslai, susiraukšlėję tarsi nusimesta oda ir tebekraujuojantys. Toje pačioje erdvėje fragmentiškai pristatomi latvės Diānos Tamanės atvirlaiškiai, kuriuos jai siųsdavo mama, sunkvežimio vairuotoja: „būk atsargi bendraudama su naujais žmonėmis... nebūk nuo žmonių priklausoma emociškai... pasikliauk savo natūralia išmintimi ir intuicija...“

Pašto salėje užsimezgantis virtualus dukters pokalbis su ne sava mama galėtų simbolizuoti bienalės temą. „Artumo geografija“ aktuali tampa tada, kai geografiškai ir / ar kultūriškai nutolę žmonės ir tautos niekada nesusitiks, bet jei nors kartą pasiklausytų vienas kito, gal rastų ir kažką bendro. Kartu tai – nuoroda į

Nukelta į 9 psl.

Tik muzika ir nieko daugiau

Įspūdžiai iš Talicho styginių kvarteto ir Jeano-Marco Luisados koncerto Paliesiaus dvare

Justina Paltanavičiūtė

Tikrasis „Aš“ ir „Tu“ santykis patiriamas per aiškų abiejų dalyvių suvokimą kaip „Mes“, būnant čia ir dabar. Taip filosofas Alfredas Schützas (tiesa, reaguodamas į savo kolegos Martino Buberio betarpiško dialogo sampratą) paaiškino komunikaciją tarp vieno muzikinio įvykio dalyvių, pavadindamas tokį reiškinį bendros dermės komunikacija. Svarstydamas apie itin vientisą keleto žmonių buvimą viename muzikiniame laike ir erdvėje, Schützas ne be reikalo mini styginių kvartetą – šis ansamblis ypač taikliai įprasmina bendros dermės idėją.

Mintis apie Schützo bendros dermės sampratą Paliesiaus dvaro koncerte kilo neatsitiktinai – Talicho styginių kvartetas iš Čekijos ir prancūzų pianistas Jeanas-Marcas Luisada tiksliai įgarsino Schützo mintis. Rugpjūčio 12-osios koncerte skambėję Antoníno Dvořáko Styginių kvartetas F-dur, B. 120, bei Fortepijoninis kvintetas A-dur, op. 81, ir Johanneso Brahmso Fortepijoninis kvintetas f-moll, op. 34, – kamerinio ansamblio repertuaro klasika, leidžianti muzikos atlikėjams labai subtiliai pademonstruoti savo profesinį meistriškumą: ne figūratyviais virtuoziškais pasažais ar emociniu paveikumu, bet grojant kartu betarpiškai komunikuoti su muzika, tarpusavyje ir su publika.

Dviejų dalių programos pradžioje skambėjęs Dvořáko vienos dalies Styginių kvartetas F-dur jau nuo pirmųjų akordų pakerėjo itin vientisu, lyrišku, subtiliu, emocijomis neperkrautu skambesiu. Ypač žavėjo Talicho kvarteto gebėjimas susitelkti į vientisą muzikinį kvėpavimą, bet tuo pačiu metu epizodiškai, kai to reikalauja kompozitoriaus sumanymas, išryškinti kiekvieno instrumento unikalų tembrą ir jo grožį. Įspūdį padarė viso kvarteto ir kiekvieno jo nario atskirai išgaunamo skambesio grynumas ir lygumas, paveikiai įkūnijantis grynosios muzikos grožio sampratą.

Prie Talicho styginių kvarteto prisijungus pianistui Luisadai ansamblio skambesys įgavo kitokią prasmę. Dvořáko Fortepijoninis kvintetas A-dur skambėjo taip pat vientisai ir organiškai kaip ir prieš tai atliktas kvartetas. Fortepijonas ne tiek praturtino styginių ansamblio skambesį, kiek sukūrė kitokią energiją, pridėdamas žvalumo, džiugesio, o kartu ir šiek tiek šopeniškos lyrikos. Jau pirmieji Luisados prisilietimai prie instrumento darė įspūdį: ypatingas tembro minkštumas, į muziką panardinantis tarsi į jaukų debesį, lengvi, šopeniško skambesio persmelkti pasažai, susiliejantys su styginių instrumentų tembrais, atskleidė naujų Dvořáko muzikos spalvų. Dabar jau įspūdį darė ne tik bendra darna, atskirų tembrų išryškinimas,

Jean-Marc Luisada

Paliesiaus dvaro archyvo nuotraukos

bet instrumentų dialogai, kurie atskleidė, kiek daug komunikacijos lygmenų gali slypėti muzikoje.

Antroje koncerto dalyje atliktas Brahmso Fortepijoninis kvintetas f-moll pakylėjo į abstraktesnį, filosofinį lygmenį. Paliesiaus dvare skambėjusius Dvořáko ir Brahmso kūrinius sieja tas pats, kamerinės muzikos klasika laikomas fortepijoninio kvinteto žanras, tačiau skiria filosofinės minties pobūdis. Dvořákas įkūnijo visas romantizmo epochos vertybes, pagrindinėmis raiškos priemonėmis laikydamas folkloro elementus, kontrastų tarp dalių išryškinimą, lyrizmą ir emocinę raišką. O Brahmsas atsigręžė į klasicizmą, grynosios muzikos tradiciją. Tačiau koncerto atlikėjai, vengdami atviro emocijų demonstravimo ir folkloro elementų dekoratyvumo, susitelkė į bendrą, programos kūrinius vienijančią muzikinę mintį: nepasakojančią jokios aiškios istorijos, bet veikiau atskleidžiančią bendros dermės grožį.

Tirštos Brahmso faktūros, sudėtinga harmonija ir gausiai naudojama polifonija kameriniams ansambliams kelia nemažai iššūkių – dažniau interpretacinių nei techninių, mat kyla pavojus nesubalansuoti raiškos priemonių gausos, suskambėti pernelyg dramatiškai, net tragiškai, sunkiai. Talicho styginių kvarteto ir Luisados interpretacija perteikė Brahmso muzikos filosofinę gelmę ir kartu alsavo tuo pačiu žavinčiu lengvumu ir vientisumu, precizišku dinamikos ir tembrų balansu, muzikavimo kartu džiaugsmu ir sunkiai apčiuopiamu paprastumu (bet ne prastumu), panaikinančiu atstumą tarp atlikėjų, publikos ir laike nutolusių kompozitorių.

Apskritai šio koncerto Paliesiaus dvare dramaturgija prilygo gerai surežisuotam garsiniam spektakliui. Pradedant nuo lyriškesnių, čekų ir kitų slavų tautų folkloro motyvais grįstų melodijų, keliaujant prie vis abstraktesnių ir dramaturgiškai intensyvesnių muzikinių motyvų, ryškėjo įtampą laipsniškai didinanti trajektorija, nuvedusi į stiprią, tačiau ne perdėtai dramatišką viso koncerto kulminaciją. Talicho styginių kvarteto ir Luisados muzikavimas gramzdino vis giliau, priversdamas pamiršti kasdienio pasaulio aktualijas. Muzika nekomunikavo nieko kito – tik pačią save, prilygo unikaliai ir pakylėjančiai meditatyviai patirčiai, sujungusiai esamą laiką, erdvę ir jos dalyvius.

Jan Talich

Michal Kaňka

Roman Patočka

Radim Sedmidubský

Anonsai

Paliesiaus dvare – klasika ir improvizacijos

Niekada nenutylančiame Paliesiaus dvare rugsėjį klausytojų laukia keturi koncertai. Mėnesis prasidės žvilgsniu į Ludwigo van Beethoveno sielą: išgirsime skaitomus jo laiškus ir vieną įspūdingiausių kūrėjo šedevrų – paskutiniais metais sukurtą Styginių kvartetą, op. 130. Vėliau ateis improvizacinis savaitgalis: improvizacinės muzikos meistrai Dmitrijus Golovanovas ir Janas Maksimovičius savitai interpretuos Mikalojų Konstantiną Čiurlionį. O po postfluxinio muzikos ir lyrikos vakaro su prof. Vytautu Landsbergiu ir perkusininku Vladimiru Tarasovu mėnesį užbaigs į Paliesių sugrįžtantis maestro Christianas Frattima, kuris pristatys operą „Didonė ir Enėjas“ ir pakvies į gurmanišką britišką vakarienę...

Rugsėjo 2 d. 16 val. Paliesiaus dvaro koncertų salėje įvyks koncertas „Amžinai Tavo, amžinai mano, amžinai mūsų“. Taip Ludwigas van Beethovenas pasirašė laiške mylimajai. Austrijos smuikininkas Borisas Brovtsynas, smuikininkė Monika Urbonaitė, altininkas Jurgis Juozapaitis ir violončelininkas Glebas Pyšniakas atliks paskutiniais kompozitoriaus gyvenimo metais sukurtą Styginių kvartetą, op. 130, kuris modernia raiška aplenkė savo laikmetį ir net šiuolaikiniam klausytojui gali atrodyti modernus. Tarp kontrastingų kvarteto dalių aktorius Andrius Bialobžeskis skaitys Heiligenštato testamentą (Beethoveno 1802 m. laišką broliams Karlui ir Johanui, kuriame kompozitorius aprašo savo neviltį ir nerimą dėl klausos praradimo) bei kitą, paslaptingesnį ir intymesnį dokumentą, žinomą kaip „Laiškas nemirtingai mylimajai“, parašytą praėjus dešimčiai metų po Testamento, kai kūrėjas buvo jau visiškai kurčias. Šie tekstai tarsi leis pažvelgti į Beethoveno sielą – kankinamą, irzlią, tačiau kupiną meilės žmonijai ir artimiesiems.

Rugsėjo 23 d. 16 val. laukia koncertas „After Čiurlionis“. Lietuvos genijaus muzikos grožį, trapumą ir didybę atskleis du džiazo ir improvizacinės muzikos meistrai – pianistas Dmitrijus Golovanovas ir saksofininkas Janas Maksimovičius. Čiurlionio interpretacijoje atlikėjai sąmoningai atsisako džiazo stereotipų, vietoj to pasitelkdami autentiškus Čiurlionio muzikos elementus. Kai kur užbaigti kūriniai praplečiami ir išplėtojami į stambesnes formas, o kai kur Čiurlionio muzikos motyvai tampa tramplinu atlikėjų fantazijai, drobe čiurlioniško simbolių ir fantazijų pasaulio paveikslui. Abu muzikai yra vieni ryškiausių šalies improvizacinės muzikos ir džiazo atlikėjų, abiejų biografijoje daugybė koncertų svarbiausiose šalies scenose, bendradarbiavimas su užsienio atlikėjais bei plati užsienio koncertų geografija. Jiems svarbiausia – gyvas muzikinis bendravimas su klausytoju „čia ir dabar“, kiekvienos sekundės išgyvenimas ir čia pat gimstanti muzika, kurios dalyviu tampa ir klausytojas.

Rugsėjo 24 d. 16 val. klausytojai kviečiami į renginį „Post fluxiniai žaidimai Paliesiuje: Tarasovas plaukioja, Landsbergis laukia jo“. Po šiuo *fluxus* pavadinimu paslėptas unikalus projektas – muzikos ir lyrikos vakaras, kuriame prof. Vytautas Landsbergis skaitys savo poeziją, o perkusininkas Vladimiras Tarasovas ją papildys užburiančiais perkusijos garsais. Tarasovas sako, kad „tai vidiniai menininkų žaidimai, kai kūrėjai turi galimybę žaisti garsu, tekstu ir vaizdu savo malonumui. Nesistengiant įtikti žiūrovams, klausytojams ir vengiant šablonų bei standartų. O žiūrovai tampa ne tik šio vyksmo liudininkais, bet ir, žinoma, jo dalyviais.“ Landsbergis papildo: „Muzika visada gelbsti. Nuovargio valandą taip pat. Tai beveik geriausia poilsio forma. Galimybė perkelti save į tobulesnį pasaulį, grožio pasaulį, ir nutolti nuo varginančių dalykų. Muzika ne vargina, muzika išlaisvina.“

Rugsėjo 30 d. 17 val. maestro Christianas Frattima pristatys operą „Didonė ir Enėjas“ (koprodukcija su „Banchetto Musicale“ festivaliu). „Didonė ir Enėjas“ yra vienintelė Henry Purcello sukurta opera, laikantis šiandienės operos žanro suvokimo, ir apskritai viena pirmųjų Anglijoje parašytų operų. Ji paremta mitologine legenda apie tragišką meilę tarp Didonės, Tyro pabėgėlės, tapusios Kartaginos karaliene, ir Enėjo, savo noru palikusio Troją, kad įvykdytų Dievo skirtą užduotį įkurti Romos miestą. Kūrinį atliks „Coin du Roi“ orkestras (Italija), vokalinis ansamblis „Duodeco“ (Lietuva), Teodora Baka (Didonė), Johannas Kristinssonas (Enėjas), Bryndís Guðjónsdóttir (Belinda), Yo Otahara (Antroji moteris), Indrė Anankaitė (Pirmoji ragana), Seo Hee (Antroji ragana / Spirit). O vakaro pabaigoje renginio meno vadovas Christianas Frattima pakvies į gurmanišką ir gastronominę kelionę, kurioje lauks pasimėgavimas tradiciniais britų virtuvės skoniais.

Rengėjų inf.

Būti neatsiejama pasaulio kultūros dalimi

Pokalbis su tarptautinio Josepho Achrono muzikos festivalio sumanytojais ir meno vadovais Dalia Dėdinskaite ir Glebu Pyšniaku

Laimutė Ligeikaitė

Rugsėjo 7–28 d. neabejingieji muzikiniam paveldui kviečiami į unikalų renginį – tarptautinį Josepho Achrono muzikos festivalį, kuris vyks jau antrus metus ir pasklis po Šiaulių kraštą (Šiaulius, Pakruojį, Joniškį, Joniškėlį). Josephas Achronas (1886–1943) – vienas žymiausių litvakų kompozitorių ir smuikininkų, tačiau Lietuvoje jo kūrybinis palikimas dėl nepalankiai susiklosčiusių XX a. istorinių aplinkybių dar nėra pakankamai įvertintas. Kaip yra rašiusi žydų muzikos tyrinėtoja muzikologė Kamilė Rupeikaitė, „XIX a. antroje pusėje Lazdijuose gimęs virtuozas, nuo mažumos žavėjęs Varšuvos, Peterburgo, vėliau Berlyno, kitų Europos miestų klausytojus, o galiausiai tapęs žinomu Los Andželo menininku, smuikininkas ir kompozitorius Josephas Achronas Lietuvoje yra praktiškai nežinomas. Tai vienas iš daugelio atvejų, ypač palietusių litvakų kilmės menininkus ir mokslininkus.“

Skleisti žinią apie Achrono muzikinį paveldą ir puoselėti „atrastojo“ kompozitoriaus kūrybą ėmėsi ne tik muzikos tyrinėtojai, bet ir žinomi Lietuvos atlikėjai – smuikininkė Dalia Dėdinskaitė ir violončelininkas Glebas Pyšniakas, įkūrę tarptautinį Josepho Achrono muzikos festivalį. Prieš turiningus renginius ir kalbiname festivalio meno vadovus.

Pirmiausia domina, kas jus paskatino ne tik imtis atlikti Achrono kūrinius, bet ir organizuoti visą solidų jo vardu pavadintą festivalį? Kas yra pagrindiniai jūsų bendraminčiai ir bendradarbiai?

Dalia: Mane visuomet domino žydų tautos kultūra ir istorija, ypač jaudina XX a. įvykiai, tačiau žvelgti giliau į litvakų muzikos palikimą paskatino koncertinės kelionės į Niujorką ir Tel Avivą, kurių metu atlikome išskirtinai lietuviškos muzikos programą „Langas į Lietuvą“. Būdami ten sutikome daugybę litvakų ir lietuvių kultūros palikimą puoselėjančių asmenybių, užsimezgė įdomūs, mūsų žinias ir suvokimą praturtinantys pokalbiai, kurie nejučia mintyse pradėjo kristalizuotis į tam tikras idėjas.

Po truputį sužinojome, kad labai daug pasaulyje reikšmingų asmenybių, tokių kaip Coplandas, Godowsky, Goodmanas, yra susiję su Lietuva, o Achrono talentas ir kūryba tapo mums didžiuoju atradimu, kai išgirdome tokius opusus kaip „Vaikiška siuita“, sonatas smuikui ir fortepijonui, gausybę miniatiūrų, simfoninius opusus, smuiko koncertus. Pradėję organizuoti Josepho Achrono muzikos festivalį supratome, kad šis kompozitorius dar neatrastas ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Nors yra daugumos jo kūrinių įrašų, tačiau labiausiai žinoma jo pjesė „Hebrajiška melodija“, kurią išgarsino Jascha Heifetzas, įtraukęs į savo koncertinį repertuarą. Visų festivalio atlikėjų, tiek lietuvių, tiek užsieniečių, prašome atlikti kurį nors Achrono opusą, ir tai jiems tampa maloniu atradimu.

Achronas buvo smuiko virtuozas, vunderkindas, unikalia ir labai įvairia muzikine kalba kuriantis kompozitorius. Pats Schönbergas apie jį pasakė: „Achronas yra vienas labiausiai neįvertintų XX amžiaus kompozitorių“...

O pats Josepho Achrono festivalis labai natūraliai gimė Šiauliuose, kur sutikome neeilinę, šviesą ir kultūrą skleidžiančią asmenybę Janiną Ališauskienę. Jai dėkingi, kad atradome daugybę litvakų kilmės dailininkų ir rašytojų. Vis labiau dalindamiesi idėjomis pajautėme bendrą norą sukurti ką nors prasmingo ir gražaus. Šio festivalio turinį, meninį bei techninį išpildymą kuriame trise. Jaučiame didžiulį Janinos palaikymą ir nepaprastai vertiname jos atliekamą didžiulį darbą.

Kokios programos ir atlikėjai papuoš šių metų festivalį?

Kokie Achrono kūriniai skambės ir kodėl pasirinkote būtent juos?

Dalia: Džiaugiamės, kad šių metų festivalis itin turiningas ir turtingas. Labai svarbaus mūsų partnerio – Lietuvos nacionalinės filharmonijos – dėka atidarymo koncertui galime pasikviesti Lietuvos nacionalinį simfoninį orkestrą. Taip pat nuostabu, kad į uždarymo koncertą atvyksta žymusis Romanas Grinbergas ir jo klezmerių svingo grupė iš Vienos. Jie pirmą kartą viešės Lietuvoje. Bet turėčiau pasakyti, kad kiekvienas Achrono festivalio koncertas dovanos publikai ypatingą programą ir aukščiausio meistriškumo atlikėjus, tokius kaip Estijos žvaigždė Triin Ruubel-Lilleberg (Estijos nacionalinio orkestro koncertmeisterė), žymus norvegų pianistas Ole Christianas Haagenrudas, charizmatiškieji perkusininkai Pavelas Giunteris ir Guntaras Freibergas (Latvija), visame pasaulyje koncertuojantis pianistas Lukas Geniušas, aktorius Andrius Bialobžeskis ir daugelis kitų.

Jau antrus metus iš eilės festivalis dovanoja koncertą visai šeimai – „Vaikišką siuitą“. Šiemet šiai siuitai buvo specialiai kuriamas Achrono biografiniais faktais paremtas pasakojimas dienoraščio forma apie berniuką Josephą (teksto autorė Dominyka Budinavičiūtė). O festivalį simboliškai atidarys Achrono „Hebrajiška melodija“ smuikui ir simfoniniam orkestrui. Kiekviename koncerte skambės bent po vieną Achrono kūrinį. Labai tikimės nuo kitų metų pradėti artimiau bendradarbiauti su Izraelio nacionaline biblioteka – tai mums atvertų duris į daugybę Achrono simfoninės muzikos rankraščių.

Muzikologė Kamilė Rupeikaitė savo paskaitą apie Achroną buvo pavadinusi gana vaizdingai: „Nuo Lazdijų iki Holivudo: Josepho Achrono fenomenas“. Kaip jūs suvokiate Achrono muzikinės kūrybos ir jo, kaip atlikėjo, veiklos svarbą?

Glebas: Josephas Achronas – unikali asmenybė, jo išraiškinga ir labai savita muzikinė kalba užima išskirtinę vietą muzikos pasaulyje (nors daugelio jis dar tik atrandamas). Analizuodami jo kūrybos kelią galime tik numanyti, kiek tuo metu jo asmenybė buvo svarbi tarp smuikininkų, vėliau ir tarp kompozitorių. Achronas mus įkvepia ir įpareigoja tikėti muzikiniu Lietuvos paveldu, skleisti žinią apie iš Lietuvos kilusių kompozitorių šaknis, pristatyti litvakų muziką Lietuvos ir pasaulio klausytojams kaip neatsiejamą ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio muzikinio paveldo dalį.

Dalia Dėdinskaitė ir Glebas Pyšniakas

S. Kasino nuotr.

„Toj vienišoj žydiško smuiko melodijoj telpa visa gyvenimo begalybė – džiaugsmas, liūdesys, tikėjimas ir sielvartas, tyla ir šventės šurmulys. Žemė ir dangus“, – sako festivalyje dalyvausiantis aktorius Andrius Bialobžeskis. Kaip jūs apibūdintumėte žydų muzikos skambesio unikalumą? Kokių autorių kūryba jums suteikė tą pajautą, atvėrė savitas spalvas, emociją, charakterį?

Dalia: Taikliau nei šiais Bialobžeskio žodžiais aš neapsakyčiau, galbūt tik pridurčiau, kad žydų muzikoje tamsus, sodrus, tačiau be galo šiltas smuiko garso tembras tarsi raktas atveria duris į nepasiekiamas žmogaus emocines gelmes. Prie žydų muzikos pirmiausia priartėjome atlikdami didžiojo lietuvių kompozitoriaus Anatolijaus Šenderovo muziką, jau vėliau susipažinome su Achrono opusais, kuriuose atsiskleidžia jo savitas, hebrajiškas smuiko muzikos stilius.

Iš Vilniaus kilusio smuikininko Jaschos Heifetzo svarba muzikinės kultūros kokybei ir sklaidai Lietuvoje seniai pripažinta, gyvuoja jo vardu pavadintas tarptautinis smuikininkų konkursas, nors man atrodo, kad galimybės dar labiau išnaudoti jo pasaulinį žinomumą toli gražu nėra išnaudotos. Ar kuriate planus dėl Achrono ir apskritai žydų muzikos paveldo stipresnės sklaidos Lietuvoje, o gal ir už jos ribų? Ir ar sulauks festivalio koncertų Vilniaus publika?

Glebas: Mano manymu, Heifetzo vardas pripažintas tarp menininkų, tačiau valstybės mastu – dar ne visai. Mes norime būti inovatyvūs, sukurti kažką naujo, tačiau dažnai pamirštame turtingą muzikinį, kultūrinį paveldą. Heifetzo vardas galėtų būti vienas iš Vilniaus simbolių, pristatant miestą kaip ypač talentingų, aukščiausio meno, daugiakultūrių kūrėjų miestą. Visa tai reikėtų ištransliuoti į pasaulį, juk tai mūsų vertybės ir pasididžiavimas. Visi puikiai suprantame, kiek kultūra svarbi: šiuo metu Ukraina kariauja, žmonės atiduoda gyvybę už savo tapatybės, kultūros išsaugojimą.

Josepho Achrono festivalis – tai dar viena tema, kuria turime kalbėti, tarsi nupūsti dulkes nuo užmirštų istorinių faktų, dar kartą priminti apie savo kultūrinį paveldą. Nuolatos stengiamės tai daryti skirtingomis programomis ir džiaugiamės, kad šios idėjos būna labai laukiamos ir palankiai vertinamos.

Laikomės idėjos, kad Achrono festivalio koncertai turėtų būti vienetiniai, todėl labai kviečiame Vilniaus publiką atvykti į Šiaulius ir jo regioną, pajausti šio miesto ir festivalio dvasią, būti renginio dalimi.

Dėkoju už pokalbį.

Atostogos su šokiu

Šokio dienoraščiai – liepa ir rugpjūtis

Helmutas Šabasevičius

Birželio 27 d.
„Pasaulio sutvėrimas“

Tradicinis tampantis „LNOBT Open“ festivalis Valdovų rūmų kieme buvo atidarytas Josepho Haydno oratorijos „Pasaulio sutvėrimas“ premjera. Likus kelioms valandoms iki spektaklio – įdomus pasivaikščiojimas su Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro (LNOBT) choro artiste ir gide Inga Bagaliūniene, prasidėjęs prie Vilniaus rotušės, kur 1809 m. Vilniaus universiteto profesoriaus Josepho Franko ir jo žmonos, talentingos dainininkės, Christine's Gerhardi pastangomis oratoriją atliko to meto vilniečiai muzikantai. (Beje, Franko statomose operose buvo naudojami baleto intarpai – Niccolò Antonio Zingarelli „Romeo ir Džuljetoje“ juos statė baletmeisteris Dziwoni.)

Naująjį „Pasaulio sutvėrimą“ statė Vilniuje jau pažįstami italų menininkai – režisierius Fabio Ceresa bei choreografas, šiuolaikinio šokio trupės „Fattoria Vittadini“ vadovas Mattia Agatiello, padėjęs sukurti dinamišką reginį ir judesiais, ir šokėjų kompozicijomis, asociatyviai iliustruojančiomis pasaulio sukūrimo istoriją ir patį kūrimo motyvą, pasitelkiant žinomų meno kūrinių citatas, dailės, muzikos, šokio meną reiškiančius atributus.

Liepos 1 d.
Baleto koncertas

Iš dabarties į praeitį – tokia tikriausiai buvo šio baleto koncerto idėja, nes pirmoje dalyje buvo pristatyti šiuolaikinės choreografijos kūriniai, antroje – Šešėlių paveikslas iš Marijaus Petipa šedevro „Bajaderė“. Prasidėjęs įdomaus, originalaus, bet jau neberodomo spektaklio – kompozitorės Ritos Mačiliūnaitės ir choreografo Itziko Galili šokio operos „Amžinybė ir viena diena“ – scena, koncertas priminė ir neseniai LNOBT repertuare atsiradusius nesiužetinio šokio spektaklius – Wayne'o McGregoro „Infra“ bei Iváno Pérezo „Flesh“. Iš svečių pasirodymų (dalyvavo Latvijos nacionalinio baleto solistai Elza Leimanė ir Kristapas Jaunžeikaris, ukrainietis baleto artistas Denysas Cherevychko iš Vienos valstybinio baleto trupės) labiausiai sudomino Berlyno valstybinio baleto trupės solistų meksikietės Elisos Carrillo Cabreros ir moldavo Alexeiaus Orlenco duetai. Bene pirmą kartą Lietuvoje gyvai buvo galima pamatyti garsaus ispanų choreografo Nacho Duato kūrinį. Tai buvo „Duetas-Violončelė“, išradingai ir išraiškingai interpretuojantis kūrėjo ir instrumento, taip pat – choreografo ir atlikėjo temą. Antrasis šių šokėjų parodytas kūrinys – prancūzų choreografo Angelino Preljocajo spektaklio „Parkas“ fragmentas. Šis spektaklis pagal Wolfgango Amadeus Mozarto muziką buvo pastatytas 1994 m. Paryžiaus operos baleto trupei, dabar įtrauktas į LNOBT naujojo sezono repertuarą: jo premjera planuojama 2024 m. birželio 15 dieną.

„Bajaderės“ Šešėlių paveikslę nuostabiai šoko LNOBT kordebaleto artistės, puikiai pasirodė solistai – Olesia Šaitanova ir Jonas Laucius, variacijų atlikėjos Karolina Matačinaitė, Julija Šumacherytė ir Emilija Šumacherytė. Tai buvo, ko gero, atsisveikinimas su šiuo spektakliu, nes LNOBT naujojo sezono repertuare jo nebelieka. Koncerte atsisveikinome ir su baleto trupės solistais Edvinu Jakoniu ir Zsoltu Venceliu Kovácsu, kurie nuo šio rudens dirbs kitų šalių baleto trupėse.

Liepos 16 d.
Diplomas su pagyrimu

Ypatingas įvykis Lietuvos baleto istorijoje: šokio pasaulyje garsėjančios Karališkosios baleto mokyklos (*The Royal Ballet School*) Londone diplomą su geriausios 2023 m. laidos absolventės titulu gavo Milda Luckutė. Nuo 2009 m. – Eglės Špokaitės baleto mokyklos, nuo 2017 m. – M.K. Čiurlionio menų mokyklos Baleto skyriaus auklėtinė (mokytoja Deimantė Karpušenkovienė) 2020-aisiais į Londoną išvyko būdama jau beveik subrendusi artistė (ausyse tebeaidi jai skirti „brava“ po Baleto skyriaus koncerte atlikto *Grand Pas* iš baleto „Pachita“). Baigiamieji Karališkosios baleto mokyklos koncertai vyko *Linbury Theatre* (birželio 20, 21 d.), *Opera Holland Park* (liepos 5, 6, 8 d.) ir Karališkajame operos teatre (liepos 16 d.), Luckutė šoko Driadžių valdovę „Don Kichoto“ Sapno paveiksle, ištraukas iš Jiří Kylián baleto „Sechs Tänze“ („Šeši šokiai“) bei Christopherio Wheeldono baleto „Within the Golden Hour“ („Auksinėje valandoje“). Baigiant Karališkąją baleto mokyklą jai teko parengti ir rašto darbą, kurio tema – „Aukštaūgių šokėjų vaidmens baleto istorijoje ir ūgio fizinio bei psichologinio poveikio lavinant ir atliekant šokio judesius tyrimas“; darbas įvertintas laipsniu, atitinkančiu universiteto suteikiamą bakalauro kvalifikaciją, o visas studijų Londone laikotarpis – reikšmingais kapitono Johno Mooro bei anglų baleto legendos damos Ninette de Valois apdovanojimais. Nuo šių metų rudens Mildos Luckutės šokiu gėrėsis garsiosios Dresdeno *Semperoper* baleto trupės gerbėjai.

Rugpjūčio 3 d.
Šokio spektaklis „Jaunystė“

Vasaros viduryje per Lietuvą nusirito naujausio Anželikos Cholinos šokio teatro A|CH spektaklio „Jaunystė“ premjerų banga. Palangos koncertų salėje parodyta „Jaunystė, arba Scenarijai, pagal kuriuos gyvena žmonės“ patikslino ir pavadinimą, ir paantraštę – tai koliažinis pasakojimas apie tėvų ir vaikų santykius, grąžinantis į choreografės dėmesio lauką skaidresnes temas, nutolinantis nuo pastaraisiais metais jos kūryboje skambėjusių tragiškų likimų, kuriuos choreografė rado klasikiniuose literatūros kūriniuose – „Anoje Kareninoje“, „Idiote“, „Dezdemonoje“. „Jaunystė“ priminė ir pačios choreografės pirmuosius kūrybinius žingsnius praėjusio tūkstantmečio paskutiniais metais, darbą su Baleto mokyklos auklėtiniais, spektaklius „Improvizacija *majore*“, „Pamišusių merginų šokiai“, „Meilė“.

„Jaunystės“ mikroistorijas stebi fone sėdintys trys didžiuliai meškinai – iliustratyvus vaikystės simbolis (scenografas Marijus Jacovskis). Vaikai spektaklyje pateikiami kaip suaugusiųjų žaisliukai, angeliukai, taip pat – fiziškai ir emociškai bręstančios asmenybės. Spektaklyje nemažai vaidybinių užduočių, kartais jos įgyvendinamos pasitelkiant groteskiškas detales, kurios užima svarbią vietą iki smulkmenų apgalvotoje, teatrališkoje, pasakojančioje Cholinos kūrybinėje strategijoje. Iš penkių šeimų įsiminė Aurimo Tiškevičiaus – vienišo tėčio – scenos, skleidžiančios ir bravūrą („stepavimas“ ant stalo), ir vienatvę, ir jautrų rūpinimąsi savo dviem vaikais. Vaikus „Jaunystėje“ šoko atrankos būdu atrinkti jaunuoliai iš įvairių Lietuvos šokio ir teatro mokyklų.

Rugpjūčio 4 d.
Istorijų opera „Klaipėda“

Uostamiesčio Senasis elingas vėl tapo monumentalių Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro organizuojamo festivalio kūrinių vieta. Istorijų opera „Klaipėda“ skirta Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos šimtmečiui. Spektaklyje, kurį sukūrė kompozitoriai Loreta Narvilaitė (I veiksmą), Vladimiras Konstantinovas (II veiksmą bei prologą ir epilogą), Donatas Bielkauskas ir Kristijonas Lučinskas (III veiksmą), veikia visas būrys labai konkrečių istorinių asmenybių, tačiau libreto autorius Arvydas Juozaitis bei režisierius Gytis Padegimas, romantizuodami istoriją, papildė ją išgalvotais moteriškais personažais. Tarp jų – ir Taravos Anikės skulptūra, atgaivinta choreografės Aušros Krasauskaitės ir įkūnyta Julijos Kovalenko. Choreografinis aspektas suteikė spektakliui daugiau veiksminės dramaturgijos, praturtino kiek iliustratyvią jo tėkmę labiau apibendrintomis, sąlyginėmis plastinėmis scenomis, iš kurių įsiminė prancūzų karių epizodas.

Scena iš spektaklio „Pasaulio sutvėrimas“ M. Aleksos nuotraukos

Elisa Carrillo Cabrera ir Alexeius Orlenco kūrinyje „Duetas-Violončelė“ (Baleto Gala koncertas)

Rugpjūčio 10 d.
„Garšva“

Populiariame Klaipėdos jaunimo bare „Herkus Kantas“ įvyko šokėjo ir choreografo Taurūno Baužo nespalvoto šokio filmo „Garšva“ (operatorius ir montuotojas Sergejus Bezuglovas, kompozitorius Jonas Raudonius) premjera. Prieš peržiūrą gausiai susirinkę žiūrovai stebėjo choreografinį performansą, kurį atliko pagrindinio ir vienintelio filmo vaidmens atlikėjas, Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro baleto solistas ukrainietis Mykhailo Mordasovas. Filmas remiasi Antano Škėmos romano „Balta drobulė“ pagrindinio herojaus išgyvenimais, pateikia juos nespalvotai, tačiau dar labiau sutirštintai. Choreografas ir šokėjas judesiais pabrėžia kraštutines, apibendrintas literatūrinio personažo emocines ir psichines būsenas, dar labiau išryškėjančias nejaukių apleistų pastatų bei erdvių fone. Fizinė ir dvasinė įtampa akivaizdi buvo ir performanse, skatinusiame galvoti apie Škėmos, Garšvos ir Mordasovo, emigrantų, dėl karo palikusių tėvynę, atsidūrusių svetimoje šalyje ir svetimame kultūriniame kontekste, savijautos paraleles. Tik kokį estetinį (o ne iliustracinį) vaidmenį atlieka beveik nuo pat pradžių šokėjo pirštuose smilkstanti cigaretė?

Rugpjūčio 11 d.
„Carmina Burana“

Klaipėdos elinge parodytas dar vienas monumentalus, išraiškingas kūrinys – videografinis spektaklis „Carmina Burana“ pagal to paties pavadinimo Carlo Orffo sceninę kantatą. Scenografės Sigitos Šimkūnaitės iš ekranų ir laiptų sukonstruota erdvė, šiuolaikybę interpretuojantys raiškių siluetų ir ryškių spalvų Sandros Straukaitės kostiumai, įspūdingos animuotos Martyno Norvaišo projekcijos. Stebint spektaklį sukosi mintys apie šiame režisieriaus Daliaus Abario sprendime galbūt neišnaudotas choreografines formas (dalyvavo ne tik Klaipėdos VMT bei Kauno valstybinis chorai, bet ir baleto trupė) ir fantazijos apie vertikaliojo šokio, kuriuo garsėja Klaipėda, elementų įtraukimą į šį efektingą ir paveikų *Gesamtkunstwerk*.

Rugpjūčio 14 d.

Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos direktorius Dainius Numgaudis maloniai sutiko parodyti Palangoje, Kunigiškėse, įsikūrusį Menų edukacijos centrą, kuriame vasarą ir poilsiauti, ir profesiškai tobulėti turi galimybę Dailės, Muzikos ir Baleto skyrių mokiniai. Nuostabu matyti puikiai įrengtas poilsiui ir darbui skirtas patalpas, didelį įspūdį padarė įdomiai suprojektuota koncertams skirta erdvė, kurioje gali būti paklota ir baletui tinkama danga. Atidarius didžiules stiklines duris, salėje vykstančius pasirodymus gali stebėti amfiteatrinėje terasoje įsitaisę žiūrovai.

Rugpjūčio 19 d.

Nacionalinės M.K. Čiurlionio menų mokyklos pedagogas, buvęs Lietuvos baleto primarijus Petras Skirmantas savo feisbuko paskyroje pasidalino Nacionalinio Anglijos baleto 2023–2024 m. sezono naujienomis. Būsimojo sezono repertuaras pavydėtinas: choreografų George'o Balanchine'o („Tema ir variacijos“ pagal Piotro Čaikovskio muziką), Andreos Miller (Igorio

Nukelta į 5 psl.

Atrasti savitus vaizdinius

Pokalbis su teatro dailininke Paulina Turauskaite

Ignas Zalieckas

Paulina Turauskaitė sukūrė scenografiją ir kostiumus tokiems spektakliams kaip „Dulkės“ (rež. Justinas Vinciūnas, Jaunimo teatras, 2023), „Sirenų tyla“ (rež. Laura Kutkaitė, Lietuvos nacionalinis dramos teatras (LNDT), 2022), „Fedros meilė“ (kartu su Auguste Marcinkute, rež. Kutkaitė, Oskaro Koršunovo teatras, 2021). Taip pat buvo scenografijos ir kostiumų dailininkės Ugnės Tamuliūnaitės asistentė statant spektaklį „Sala, kurios nėra“ (rež. Aleksandras Špilevojus, Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras, 2022). Šiuo metu kuria spektaklį „Teiresijo krūtis“ (rež. Kutkaitė, LNDT).

Kaip prasidėjo jūsų kelias į teatrą?

Nuo mažens žinojau, kad gyvenime užsiimsiu kūryba, bet scenografiją atradau tik ruošdamasi stojamiesiems į Vilniaus dailės akademiją. Įpusėjus scenografijos studijoms pasirinkau teatro kryptį. Turiu paminėti, kad esu be galo dėkinga profesorei Virginijai Idzelytei-Dautartienei, kuri suteikė neįkainojamų žinių, prisidėjo prie mano asmenybės formavimosi, matė mane kaip augančią menininkę ir vedė teisinga scenografijos supratimo kryptimi. Taigi bakalauro studijas baigiau su aiškiai išreikštu akademiniu darbu, o išbandyti save kitais žanrais pavyko jau dirbant teatre.

Sukūrėte keletą spektaklių su režisiere Laura Kutkaite. Kuo jus domina jos kūryba ir analizuojamos temos?

Dar studijuodama pastebėjau, kad man įdomu kurti scenografiją judesio ir šokio spektakliams; didelį dėmesį skiriu garso ir nuotaikos dermei. Tokios krypties darbuose turiu atsižvelgti į aktoriaus judėjimą scenoje. Kūnas yra scenografijos dalis, todėl stengiuosi jos neperkrauti ir atsirinkti būtinus elementus. Bendradarbiaujant su režisieriais ir aktoriais tenka būti lanksčiai ir priimti tinkamus sprendimus. Mane žavi šis gyvas ir nenuspėjamas teatro mechanizmas.

Trečiaisiais studijų metais susipažinau su režisiere Laura Kutkaite. Jos požiūris į šiandieninį teatrą darė įtaką ir mano darbo principams. Man įdomi Lauros kūrybos laboratorija, kurioje atsirenkami svarbiausi eskizai, etiudai ir temos. Jau kelintą kartą atspirties tašku ir inspiracija tampa mitologija. Manau, kad jos analizuojamos temos yra aktualios, paliečiančios ir prasmingos, o reiklumas savo ir kitų atžvilgiu stumia kūrybinį procesą į priekį. Jaučiuosi turinti nuolat augti ir mokytis, kad palaikyčiau tempą dirbdama kartu.

Pirmąjį spektaklį su Kutkaite statėte pagal Sarah Kane pjesę.

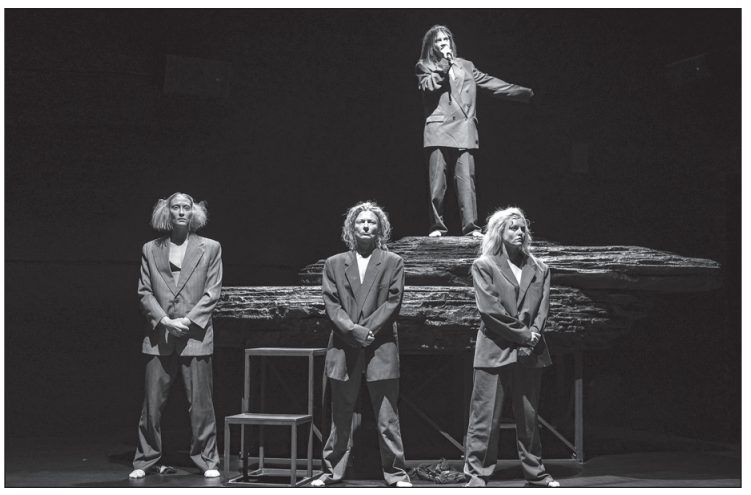

Gerda Čiuraitė (viršuje), Aistė Zabotkaitė, Rimantė Valiukaitė ir Toma Vaškevičiūtė spektaklyje „Sirenų tyla“ D. Matvejevo nuotr.

Ar dažnai semiatės įkvėpimo iš drastiškais vaizdiniais pasižyminčios šiuolaikinės dramaturgijos ir tokio tipo meno?

Įkvėpimo semiuosi tiek iš dramaturgijos, tiek iš kitų šaltinių. Visada paprasčiau kurti, kai vaizdiniai yra aiškiai nusakomi ir padiktuojami pačios dramaturgijos, tačiau nesu linkusi iliustruoti to, kas parašyta, man svarbiau – atrasti savitus vaizdinius.

Ar galėtumėte išskirti savo scenografijos įkvėpimo šaltinius ir papasakoti, kaip atrodo kūrybinis procesas?

Domiuosi architektūra, istoriniais kontekstais, stengiuosi susipažinti su medžiaga iš įvairių perspektyvų. Pastebėjau, kad nuolat atsigręžiu į gamtą, jos reiškinius ir natūraliai susidariusias struktūras. Vis dėlto turiu pripažinti, kad būtent natūra man yra neaprėpiamas įkvėpimo šaltinis.

Kūryboje man svarbi nuojauta, todėl prieš ištransliuodama vaizdinius ilgą laiką mąstau apie kylančias idėjas. Kūrybinis procesas užtrunka. Nemaža jo dalis yra

Paulina Turauskaitė Asmeninio archyvo nuotr.

techninių sprendimų ieškojimas ir brėžinių braižymas. Neatmetu galimybės daryti pakeitimus per repeticijas, todėl stengiuosi iš anksto numatyti keletą sprendimo būdų.

Ar būdama jauna teatro dailininkė turite susiformavusi viziją, kokias scenovaizdžio ir jo suvokimo kryptis norėtumėte plėtoti Lietuvos teatre?

Mano akimis, yra ką būtų galima keisti, bet ne žodžiais, o darbais norėčiau palikti įrašą teatro scenoje. Man svarbu, kad scenografija nebūtų lygi butaforijai, siekiu įveiksminti scenovaizdį ar bent minimaliomis priemonėmis buitį paversti būtimi.

Ar scenos menas – jūsų kūrybinė ašis, ar jus domina ir kitos sritys?

Kurdama scenografiją susiduriu su įvairiomis meno sritimis, bet ne viską tenka apčiuopti, nuosekliai pasidomėti ir su tuo pagyventi. Scenos menas yra tai, kuo užsiimu šiame gyvenimo etape, tačiau vien tuo stengiuosi neapsiriboti. Mane domina eksperimentinis ir dokumentinis kinas, instaliacijos menas. Šių sričių elementais žongliruoju scenografijos magistro kūrybiniame darbe.

Ką šiuo metu kuriate?

Vasaros pradžioje Jaunimo teatre su režisieriumi Justinu Vinciūnu parengėme spektaklio „Dulkės“ pagal Kazimierzo Sakowicziaus „Panerių dienoraštį 1941–1943“ premjerą.

Lapkritį LNDT Mažojoje salėje įvyks režisierės Lauros Kutkaitės spektaklio „Teiresijo krūtis“, įkvėpto Guillaume'o Apollinaire'o kūrinio „Teiresijo krūtys“, premjera. Vyksta įdomus darbas su profesionalia kūrybine komanda, o man šis spektaklis yra nauja pradžia ir pažintis su itin minimalia scenografija.

Taip pat kartu su Laura dirbame prie spektaklio „Judith Shakespeare – Rape and Revenge“ pastatymo Dresdene. Esu įsitraukusi į atsakingą eskizų ir brėžinių kūrimo etapą.

Taip pat planuoju susitelkti į pradėtą magistro darbą, rinkti jam reikalingą medžiagą ir realizuoti užsibrėžtus tikslus.

Dėkoju už pokalbį.

Atkelta iš 4 psl.

Stravinskio „Vedybos“) ir Davido Dawsono („Keturios paskutinės dainos“ pagal Richardo Strausso muziką) kūrinių programa „Our voices“ („Mūsų balsai“), Johano Ingerio „Carmen“, taip pat du Adolphe'o Adamo baleto „Žizel“ choreografiniai variantai: šiuolaikinę versiją sukūrė garsus choreografas Akramas Khanas, klasikinę – Mary Skeaping. Taip pat bus rodomi Čaikovskio baletai – „Gulbių ežeras“ su 60 gulbių, kurį apvalioje Karališkojoje Alberto salėje pastatė Derekas Deane'as, ir Wayne'o Eaglingo „Spragtukas“. Šiame spektaklyje gruodžio 16, 19 ir 21 dienomis pagrindinį vaidmenį atliks Edvinas Jakonis; jis šoks kartu su kijeviete Katja Khaniukova, kuri, baigusi Kijevo choreografijos institutą, Anglijos nacionalinio baleto trupėje šoka nuo 2014 m., o 2019-aisiais tapo pirmąja soliste. Skirmanto mokinys Jakonis pratęsia Lietuvoje išugdytų baleto artistų, išplaukusių į konkurencingus tarptautinius vandenis, sąrašą, kurį dar 2000 m. pradėjo Rūta Jezerskytė. Nors baigę kitų šalių mokyklas, Jurgita Dronina, Jakonis, jaunoji Luckutė visų pirma yra mūsų baleto mokyklos atstovai, kuriuos, gerai parengtus, metus ar kitus bepigu buvo mokyti žinomų Europoje baleto mokyklų pedagogams.

Rugpjūčio 19 d.
„Sakmė apie dovanotą širdį“

Jau pernai sukurtą muzikinę dramą, skirtą karaimų atvykimo į Lietuvą 625-osioms metinėms, Trakų salos pilies kieme pakartotinai pristatė Lietuvos karaimų kultūros bendrija ir ansamblis „Lietuva“. Ne vieną didelės apimties kūrinį atvirose erdvėse pastatęs režisierius Dalius Abaris dirbo su scenografe Sigita Šimkūnaite, kostiumų dailininke Sandra Straukaite, choreografėmis Aušra Krasauskaite ir Agnija Šeiko. Abipus kiemo vartų įrengtose keliaaukštėse konstrukcijose įsitaisę muzikantai ir dainininkai neretai buvo pridengiami skyduose projektuojamų vaizdų (vaizdo grafikos autoriai Lukas Miceika ir Vaclovas Nevčesauskas), kuriuose, skambant įrašui, buvo rodomos istorines ir išgalvotas asmenybes įkūnijusių aktorių nespalvotos nuotraukos, tad spektaklio veiksminė dramaturgija buvo patikėta šokėjams. Virš pakylų įrengtos veidrodinės sienos, kuriose atsispindėjo šokėjai, kūrė masiškumo įspūdį, jų judesiai perteikė lyriškas lietuviškas ir temperamentingas karaimiškas melodijas. Pakylos su kiemo grindiniu buvo sujungtos įstrižomis plokštumomis, jomis šokėjai pasitelkę virves leidosi žemyn ar kopė aukštyn. Gaila, bet šį įdomų ir perspektyvų sprendimą iki galo matyti ir suvokti galėjo tik pirmose eilėse įsitaisę žiūrovai, tad dažnai žvilgsnis kilo į viršų ir sustodavo ties ypač išraiškingais, dinamiškais, choreografiškais perkusininko Dominyko Giedriaus Griciaus judesiais.

Milda Luckutė (Driadžių valdovė) baleto „Don Kichotas“ Sapno paveiksle A. Uspensky nuotr.

Kita vertus, ne tik Trakuose, bet ir kitur – Vilniuje, Klaipėdoje – šią vasarą (kaip, beje, ir daugelį kartų anksčiau) atvirame ore matytuose spektakliuose organizatorių rūpinimosi visavertišku spektaklio suvokimu, kuris įmanomas tik įrengiant viena virš kitos kylančias žiūrovų eiles, pritrūko. Laimė, liko pernai Trakuose rodytos „Sakmės“ įrašas LRT mediatekoje – *https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000249571/muzikine-drama-sakme-apie-dovanota-sirdi* – jis kur kas geriau atskleidžia kūrėjų sumanymus.

Titanai? O gal sizifai?

Lietuvos baleto vadovai choreografai

Žilvinas Dautartas

Su kuo lyginti valstybinių teatrų vyriausiuosius choreografus-baletmeisterius? Gal jie tikrai tarsi titanai, ant pečių laikantys Terpsichorės pasaulį? O gal sizifai, vis bandantys į karjeros kalno viršūnę užridenti akmenį – savo rankomis sukurtą choreografijos šedevrą? Galime tik spėlioti, tačiau manau, kad kiekvienas titanas, jei jis Atlantas, turi savo Heraklį, o tapęs Sizifu turi ir savo akmenį. Skirtumas tik tas, kad antikiniai herakliai su malonumu atsisako savo naštos, o šiuolaikiniai sizifai į kalną ridena savo akmenį.

Kad ir kaip postringautume (kiekvienas turime teisę turėti savą nuomonę), šiandien dar kartą prisiminkime Lietuvos baleto vadovus – baletmeisterius, pagal savo skonį, realias galimybes ir asmeninės savybes formavusius mūsų baleto ateitį. Pakalbėkime apie tuos vadovus, kurių ryšys su Lietuvos baletu prasidėjo anksčiau, negu jiems atiteko vadovo regalijos. Gal reikėtų pradėti nuo Olgos Dubeneckienės, kurią galima drąsiai vadinti Barbe devyndarbe, – ji ne tik pedagogė, bet ir baletmeisterė, dailininkė, visuomenininkė, organizatorė, vadybininkė, kostiumų dizainerė ir t.t. Tiesa, jos „baletmeisterystė“ buvo kiek mėgėjiška, daugiau apsiribota matytų kitų sukurtų choreografijos tekstų kopijavimu. Drįstu teigti, kad ir pedagoginės žinios, pagrįstos asmenine patirtimi, buvo gana ribotos, bet tai nemažina šios originalios ir ryškios asmenybės įtakos ir nuopelnų Lietuvos baletui, bent jau pirmajame jo formavimosi etape.

Nieko nuostabaus, kad pirmuoju lietuvių baletmeisteriu tapo Bronius Kelbauskas, savo likimą su Lietuvos baletu susiejęs jau 1922 m., kai pradėjo lankyti Olgos Dubeneckienės studiją. O po trejų metų jau šoko pirmajame Lietuvos baleto spektaklyje – Léo Delibes'o „Kopelijoje“ kartu su Jadvyga Jovaišaitė-Olekiene nudžiugino žiūrovus, sėkmingai atlikdamas studento vaidmenį. Maža to, netrukus jam patikėtas ir Franco vaidmuo. Beje, būsimoji Lietuvos baleto žvaigždė yra iš vadinamosios šešiolikmečių kartos, dariusios nemažą įtaką baleto raidai. Jai priklausė George'as Balanchine'as, Asafas Messereras, kiek vėliau ir mūsų Henrikas Kunavičius, Henrikas Banys. Tačiau prireikė keturiolikos metų įtempto darbo scenoje, kad jam būtų pasiūlytas pastatymas Valstybės teatre.

1936 m. rugpjūčio 21 d. Kelbauskas debiutavo kaip baletmeisteris – pastatė tris vienaveiksmius baletus: „Vienos džiaugsmą“ pagal Johanno Strausso muziką, „Kvietimą šokiui“ pagal Carlo Marios von Weberio muziką ir Riccardo Drigo „Užburtą fleitą“. Du pastarieji veikalai šiandien priklauso klasikinio baleto kategorijai, tad Kelbausko stažuotės pas Matildą Kšesinskają, Nikolajų Legatą, darbas „Ballets Russes“ trupėje ir René Blumo Monte Karlo trupėje, be abejonės, darė įtaką jo, kaip baletmeisterio, formavimuisi.

Scenoje ir gyvenime Kelbauskas buvo elegancijos ir vyriškumo etalonas, tai turėjo įtakos ir jo požiūriui į kūrybą. Net tada, kai atlikėjai ne iškarto suprasdavo baletmeisterio reikalavimus, jis niekada nekeldavo balso, nereikšdavo nepasitenkinimo, o kantriai aiškindavo, rodydavo, kaip reikia ir kodėl reikia atlikti tą ar kitą judesį.

Olga Dubeneckienė

Vienas ryškiausių Kelbausko pastatymų – Juozo Pakalnio „Sužadėtinė“. Turiu omenyje 1943 m. spektaklį, dar be studento revoliucionieriaus personažo, be kylančios į kovą su išnaudotojais dvarininkais baudžiauninkų bendruomenės. Gaila, kad apie šį brandų Kelbausko darbą turime mažai informacijos. Tie, kuriems teko laimė šokti ar matyti pirmąjį „Sužadėtinės“ variantą, tvirtina, kad sapno scena iki šiol jiems yra choreografijos šedevro etalonas. Prieš tris dešimtmečius esu rašęs: „B. Kelbauską visada traukė išgryninta choreografija, tačiau to meto mada ir ideologija reikalavo ko kito – scenoje turėjo būti kaip gyvenime, tik gražiau. [...] Taigi, baletmeisterio B. Kelbausko kūryba neatitiko oficialių tuometinio „lietuvių tarybinio baleto“ standartų, o nesilaikantys priimtų standartų paprastai nėra nei mylimi, nei remiami, tik pakenčiami. Pakenčiamas buvo ir B. Kelbauskas, tad retsykiais gaudavo pastatyti kokį šokį tai dramos, tai operos spektakliuose [...]. Čia ir slypi B. Kelbausko, kaip baletmeisterio, tragedija. Jis aplenkė laiką, ir laikas jo nebepavijo.“

„Karas jau pradedamas pamiršti, bet Lietuvoje tardytojai laužo partizanams kaulus, jų lavonus valkioja miestų aikštėse ...niekšybės ir smurtas... ir visa tai užpilama degtine... Tačiau kad ir koks prieštaringas gyvenimas, kova už būvį turi būti nežlugdanti, ne naikinanti! Pasauliui reikia stiprių, dorų žmonių. Gal tada bus mažiau išgamų, plėšimų, rūpindamasis savimi kiekvienas kartu padės ir kitam. Per daug išlieta kraujo, per daug visa išniekinta. Žmonės turi atsitiesti, po tiek vargų ir keiksmų jiems reikia grožio.“ Tokį įrašą 1948 m. spalio 25 d. savo dienoraštyje paliko būsimas LTSR liaudies artistas, Akademinio operos ir baleto teatro vyriausiasis baletmeisteris Vytautas Grivickas, tada dar GITIS'o studentas. Man belieka tik apgailestauti ir atsiprašyti, kad tokio savo mokytojo nepažinojau anksčiau.

Pirmiausia man jis buvo mokytojas, Dešimtmetės muzikos mokyklos Choreografijos skyriuje dėstęs charakterinį ir duetinį šokius. Didžiavausi mokytoju, kai jį paskyrė Operos ir baleto teatro vyriausiuoju baletmeisteriu. Pradėjus dirbti stažuotoju baleto trupėje, pasikeitė ir požiūris. Laikui bėgant tas požiūris vis labiau krypo į negatyvią pusę – vietoj mokytojo mačiau tik viršininką, kuris palaipsniui tapo nomenklatūriniu valdininku. Prireikė dešimtmečių, kad pradėčiau blaiviai mąstyti ir matyti. Ir dabar jau galiu nešališkai vertinti baletmeisterio Grivicko, bene produktyviausio mūsų choreografo, indėlį į Lietuvos baleto plėtojimą.

Sergejus Bilida, Ramutė Janavičiūtė-Kantoravičienė ir Vytautas Brazdylis balete „Ant marių kranto“

Nesakau, kad visi Grivicko pastatymai verti aukščiausio vertinimo, tačiau yra tikrai brandžių darbų, privertusių kitaip pažvelgti į Lietuvos baletą ne tik Lietuvoje, bet ir gretimose zonose. Juk Juliaus Juzeliūno „Ant marių kranto“ – ne vien odė žvejų kolūkio aktyvui už tautų draugystės šventę ir kovą su kolūkinės nuosavybės grobstymu. O Juozo Indros „Audronė“? Ar kova už tautos laisvę, pasipriešinimas smurtui ir grubiai jėgai neverti dėmesio? Reikia tik džiaugtis, kad „Audronei“ labiau pasisekė negu Vytauto Klovos „Pilėnams“, taip pat kovojusiems už laisvę ir nepriklausomybę, tačiau priverstiems priimti slavų paramą.

Sutinku, kad Grivicko diplominis darbas Dmitrijaus Klebanovo „Svetlana“ – tipinis socrealizmo kūrinys, reveransas vyresniajam broliui. Bet kiti jo pastatymai, net ir „patobulinti“ ar dirbtinai „suaktualinti“, tik padėjo mūsų baletui bręsti, tobulėti. Dabar labai madinga vos ne kas antrą tautietį kaltinti kolaboravimu. Bet juk buvo toks gyvenimas, patiko mums ar nepatiko. Gyventi reikėjo ir tiems, kuriems nepatiko. Kaltinti tik dėl to, kad gyveno? Tada kaltųjų daugiau negu nekaltųjų. Niekada neužmiršiu šviesaus atminimo Antano Terlecko pasakojimo, kaip jam buvo paaiškinta, kodėl jo nepriima į kovotojų už laisvę būrį: „Jūsų, jaunimo, reikės Lietuvai, anksčiau ar vėliau, bet reikės.“ Ir jis kovojo, kovojo žodžiu, kovojo plunksna. Ar kovojo Grivickas? Manau, kad taip. Tos kovos rezultatai šiandien akivaizdūs – mūsų lietuviško baleto profesionalumas.

Henrikas Kunavičius balete „Sužadėtinė“

Bronius Kelbauskas balete „Arlekinada“

VLE nuotraukos

Pamiršti mirtį juodą

Carlo Orffo „Carmina Burana“ Klaipėdos elinge

Daiva Šabasevičienė

Stygos, verkit ir pritarkit, aimanuojant man skausme, nes narsieji, nes drąsieji žūsta laimės žaidime.

(Išvertė Birutė Pūkelevičiūtė)

Meno kūrinių suvokimui mastelis kartais turi lemiamą reikšmę. Nebylios gigantiškos formos skulptūros, dideli darbai ant drobės, neišplėtojantys tapybinės kalbos, masėms skirti didžiuliai renginiai palieka tuštumą žmonių širdyse.

Rugpjūčio 11 d. Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro organizuotą festivalį vainikavo vokiečių kompozitoriaus Carlo Orffo kantata „Carmina Burana“. Kai kurie muzikiniai šio XX a. vokiečių kompozitoriaus parašyto kūrinio motyvai lengvai atpažįstami, tarsi jis priklausytų populiariajai kultūrai. Viskas priklauso nuo interpretacijos, nuo pateikimo. Klaipėdos valstybinis muzikinis teatras, nepabūgęs nepastovaus jūrinio klimato, ryžosi šią sceninę kantatą interpretuoti savajame įspūdingame elinge, prikeliant visus teatrui pavaldžius komponentus, visiems suteikiant lygiagrečias teises.

Pirmiausia šio didelio mastelio kūrinyje raiškiai nuskambėjo paties kompozitoriaus parašytas libretas. Orffas pasirinko dvidešimt keturis XI–XIII a. eilėraščius lotynų ir vidurine vokiečių aukštaičių kalbomis. Dėl lygiagrečiai su muzika ir sceniniu veiksmu pasirodančių titrų viduramžių eilės iš 1803 m. Beuerno vienuolyne atrasto rankraščio „Codex Buranus“ suskambėjo taip įtaigiai, kad jų poetinis grožis, susijungęs su šiuolaikiniam pasauliui būdingomis vizijomis, užaugino polifoninį, daugiafunkcį kūrinį, leidžiantį visiems kūrėjams kartu ir kiekvienam atskirai interpretuoti šį grožio ir paslapčių sklidiną kūrinį – atvirai, drąsiai, suvokiant, kad tik plačiais užmojais įmanoma šią kantatą perteikti monumentalioje elingo erdvėje.

Režisieriui Daliui Abariui kantatos dalis „O Fortūna“ tapo naujo dramaturginio teksto leitmotyvu, kurį „įrėmino“ pradžioje ir pabaigoje gaudžiantys sirenų garsai. Ne taip paprasta gūdžią naktį (veiksmas prasidėjo likus keliolikai minučių iki 23 val.), jau be žuvėdrų klyksmų ar drambliais virtusių debesų vaizdinių perteikti šį kūrinį kaip auką likimui. Atvira didžiulė elingo erdvė tapo uždara šalutiniams trukdžiams. Kūrėjų pastangomis susiformavo kelių stichijų darna, žiūrovams ir klausytojams leidusi pasijusti muzikinių apeigų, kuriose buvo juntama tiek praeitis, tiek dabartis, dalyviais. Pagal kantatos žodžius, čia „pamiršom mirtį juodą, Bakchui garbę atiduodami“.

Karas. Jis neafišuojamas, juo negąsdinama, bet jis kankina žmones ir Žemę. Karas toks grėsmingas ir žiaurus, jo baigtį lemia ta pati Fortūna. Karo tėkmė nepriklauso gyvenimo tėkmei ar vis sugrįžtančiam pavasariui, jis ypač arti trumpalaikių malonumų – girtavimo, persisotinimo ir visokių kitokių geidulių sklidino egzistavimo. Kūrėjai tą įvairių ydų pritvinkusį žmogaus egzistavimą suka amžinu gyvenimo ratu. Tai į niekur nevedantis takelis. Tai – ne Dante’s filosofinis kelias, atvedantis į miško tankmę. Kantata perteikia XXI amžiui būdingą žmogaus išgyvenimų ir nerimo būseną. Viduramžiška teksto archaika, pilna išminties, savo gyvu tvinksėjimu provokuoja mąstymą. Tekstai mus pasiekia ne tik solo partijas atliekančių dainininkų dėka, jais kvėpuoja ir Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro bei Kauno valstybinis chorai.

Kūrėjai spektaklį pavadino videografiniu. Abiejose laiptuotos pakylos pusėse išdėstytas vaizdas, tarpusavyje susipinančios kompozicijos suformavo gana harmoningą visumą, kurioje garsų dramaturgija tapo dominante. Net į visatos begalybę nukreiptas muzikinis *fortissimo* skambėjo įtaigiai, visa garsų polifonija buvo suvaldyta intensyviai besikeičiančių vaizdų. Nors iš pradžių atrodė, kad šis apgalvotas visumos „kodas“ bus įmintas tik pasitelkus mąstymą, kūrėjams vis dėlto pavyko pasiekti ir gilesnius emocinius kūrinio sluoksnius. Tai nebuvo atviras jausmų pasaulis, bet tam tikri teksto ir muzikos kontrastai, meile ir grožiu alsuojanti poezija, o čia pat pazoliniški pliūpsniai kūriniui suteikė reikšmių, skatinančių pačius paradoksaliausius apmąstymus.

Scenografė Sigita Šimkūnaitė unikalią elingo erdvę dar labiau išplėtė, visumą suskirstydama į tris didesnes aikšteles – centrinę ir dvi šonines, kurios daugiau buvo skirtos vaizdų projekcijoms, tačiau jose pagal muzikines prasmes nemažai

Scena iš spektaklio „Carmina Burana“

laiko praleido ir choro bei baleto artistai. Kiekviena, net ir labiau techninė scena buvo pagyvinta dainininkų. Konstruktyvus Šimkūnaitės scenovaizdis šiuolaikiškai įvaizdino muziką, padėjo sutelkti dėmesį į kamerines scenas.

Kostiumų dailininkė Sandra Straukaitė sukūrė vientisą ansamblį. Ji mėgsta eksperimentuoti su teatriniais kostiumais, tačiau niekada neperžengia ribų. Raiškūs kostiumų siluetai, aktyvios neoninės spalvos kintančių vaizdų ir apšvietimo fone ne tik „užsidegdavo“ lyg atšvaitai, bet ir tirpo bendrame scenos kolorite. Toks kostiumų paslankumas, ryškumas ir nykimas kartu su vaizdų projekcijoms padėjo sukurti kūrinio vientisumą. Straukaitė glaudžiai bendradarbiavo su vaizdo projekcijų dailininku Martynu Norvaišu ir šviesų dailininku Andriumi Stasiuliu, kurie reikšmingai prisidėjo prie režisūrinių sumanymų atskleidimo.

Kūrėjai sąmoningai atsisakė šokio, nors šiai vaizdinių polifonijai papildomas choreografinis sluoksnis būtų suteikęs dar daugiau intensyvumo. Kita vertus, teikiant pirmenybę pačiai muzikai, būtent jos atlikimas tapo reikšminga visumos dalimi. Pagrindiniai solistai – Rita Petrauskaitė (sopranas), Mindaugas Jankauskas (tenoras) ir Modestas Sedlevičius (baritonas) – turėjo retą galimybę savarankiškai kurti režisūriškai apibrėžtų personažų charakteristikas, o jų įvaizdžius dar labiau pabrėžė formomis ar spalvomis išsiskiriantys kostiumai. Visi solistai džiugino ryškiais balsų tembrais ir sceninio atlikimo kultūra. Kiekvieno papasakota istorija prisipildė ne poetinių paradoksų, o lengvai atpažįstamos realybės. Dvi pagrindinės gyvenimo spalvos – balta ir juoda, du skirtingi gyvenimo poliai, kontrastai ir nenumaldoma kaita. Šis būsenų susipynimas ir rodo kūrėjų siekį veiksmą paversti ne iliustracijomis, o gyvais apmąstymais.

Žmogaus likimo niekas nuspėti negali, tad Klaipėdos ir Kauno chorams giedant „O Fortūna“ buvo juntamas ir asmeninis atlikėjų santykis su dainuojamo kūrinio prasmėmis. Kad žodis ir garsas tarpusavy derėtų, būtina absoliuti klausa, visumos pajautimas. Tai – muzikos vadovo ir dirigento Roberto Šerveniko tikslas. Asketiškas ir santūrus dirigentas savo batuta įsuko sudėtingą garsų pasaulį, padėjo dainininkams suvaldyti tekstą, jautė, kada labiau turi dominuoti viena, o kada – kita.

Bene labiausiai sujaudino kantatoje nuskambėjęs įspėjimas apie gyvenimo trumpalaikiškumą, tariamos ir realios tikrovės sugretinimas. Žmogaus nuopuoliai, nuodėmės ir laimės potyriai šimtmečiais išliko tie patys. Stebėdamas didžiulėje erdvėje įveiksmintą Orffo muziką ir galvodamas apie paradoksaliai mažus ir žemiškus dalykus, galėjai pasijusti keistu nuo tavęs nepriklausančios istorijos dalyviu. Kantatoje „Carmina Burana“ akistatą su tikrove, pilną žmogiškų ir globalių veiksnių, išgyveno pustrečio tūkstančio žiūrovų, ir kiekvienas galėjo garsuose bei vaizduose atpažinti savąją realybę.

Norvaišo parengta videografijos „mašina“ sukosi lyg nebyliajame kine. Didžiuliuose ekranuose „vaidino“ ir orkestras, ir atskiri personažai. Mažinant vaizdinių kompozicijas gyvenimas tolo nuo mūsų, išdidinant iki skulptūriškų gyvų objektų – grėsmingai artėjo, virto esamuoju laiku. Žmogaus prigimtyje tūnantis siekis kovoti su likimu šiame kūrinyje buvo nokautuotas: Fortūna išliko aukščiau visko. Atėjus laikui ir visiems sušukus: „O Fortūna!“, Norvaišo vaizdai apibendrino žmogaus kelionę gyvenimo ratu. Nors projekcijose buvo ir per daug destruktyvių motyvų, vaizdų visuma kūrė savarankišką dramaturgiją, tapo atskira, aktyvia kantatos dalimi.

Finalinė „Carmina Burana“ scena – „O Fortūna“ – buvo užbaigta čaižiu sirenos garsu. Menininkai, tarytum įrėmindami kūrinį, priminė, kad visi festivaliai, visa mūsų kūryba šiandien įgyja naujas prasmes: karo akivaizdoje, skeveldromis virstančioje tikrovėje menas išlieka dar svarbesnis, nes sutvirtina liepsnojančius žmogaus jausmus ir nuskaidrina sielą.

Scena iš spektaklio „Carmina Burana“

M. Aleksos nuotraukos

Kūrybingieji yra gentis

Apie Miesto sodų plenerą, vykusį rugpjūčio 5 d. Kaune, Šilainių kolektyviniuose soduose

Viktorija Mištautaitė

Menininkai cirkuliuoja VIII Kauno forto gamtinėje aplinkoje. Pasiutusiai lyja. Žvilgsnio išklotinė apima visą virtinę neatpažintų, tiksliau būtų sakyti, nesusietinų vienoje horizontalioje visumoje dalykų. Automagistralės pakelių želdiniais apaugusios kalvos, vaistiniai, žoliniai, šakniavaisiai ir dar kitokie augalai, augantys pakeltose, medinėse sukaltose (dabar madingose) lysvėse ir tose tradicinėse vagose. Kolektyviniai sodai. Obelų, agurkų ir medetkų panoramoje kiūkso, kaip iš Imanto Selenio miesto dienoraščių-fotografijų ciklo, Šilainių mikrorajono išstypėliai daugiabučiai ir žemaūgės veislės gyvenamieji namai. Atrodo, kad atsiduriame rašytojo Charleso Dodgsono fantastinio romano „Alisa Stebuklų šalyje“ personažų vietose.

Augustą Serapiną, Anastasią Sosunovą, Andrių Zakarauską, Gintarę Kondę, Laurą Stasiulytę, Vytenį Buroką rugpjūčio 5 d. vykusiame Miesto sodų plenere nuotykiui subūrė ir jo kuratore tapo Vita Zaman, o visą šį renginį organizavo „Kultūros dirbtuvė“, bendradarbiaudama su Kauno tvirtovės parku. Svarstau, kad šis pleneras tikrai būtų patikęs impresionistams (jei jie būtų matę). Įprasto plenero formato šis renginys nepriminė. Gal ir gerai, nes dalyvaujančių menininkų mokyklos laikų prisiminimuose ši sąvoka (o ir jausmas) neskambėjo labai kūrybiškai.

Kaip atrodo recenzija apie galbūt jau nebeegzistuojančius kūrinius? Šioje vietoje neatsitiktinai pasitelkiu išgalvotos vietos prieigą. Nes čia, kaip ir minėtame romane, veikia pramanyti personažai (visur skubantis Baltasis triušis, Stebuklų šalies Širdžių Karalienė, Skrybėlius, Češyro katinas, Vikšras, Alisa), tačiau puikiai atpažįstami ir sutinkami kasdienybėje. Ir tikra, ir siurrealu tuo pačiu metu: vidury didmiesčio esančiame sode, intensyviai lyjant lietui, į olą (urvą) sulindę piešė Zakarauskas ir Burokas, o Zaman vaikščiodama medžių alėjomis savąją drobę patikėjo lietaus tapybai.

Šis performatyvus procesas tarytum iliustruoja distanciją, kurią menininkas (-ė) turi nukeliauti ir kurios niekada nemato žiūrovas. Galbūt nujaučia, galbūt vadina tai magija ar ore tvyrančia gera energija, bet nemato. Ilgo laikotarpio sausros virsta vienu pusdieniu lietaus. Smalsu stebėti, kuo virs šio plenero paruošiamieji-parengiamieji darbai. Ar tai it kokia artėjančio rudens rytų rasa nuguls kūriniuose, atsiras tarp eilučių, kantriai gulės juodraščiuose ar archyvuose laukiant savojo dygsnio? O gal, kaip tie urviniai piešiniai, taps pamatu, saugiu prisiminimu, leidžiančiu pasislėpti fortifikacijoje užpuolus baimės ir nerimo stichijoms? Pamatysime.

Kad septynių plenero dalyvių sumedžiotus vaizdinius, potyrius ir išlaisvintus vaizduotės vaisius surankioti, smalsauti ir tyrinėti ateities kūriniuose būtų lengviau, piešiu Jums savo ir skolintu menininkų žodžiu „kaip, kas ir kodėl“.

Zaman pasakojo, kad netiki natūralistiniu piešimu. Todėl plenerui ji pradėjo ruoštis dar prieš jam prasidedant: klausėsi pokalbių, skaitė kitų autorių interviu, rastus internete. Taip pat bandė prisiminti Šilainius tokius, kokie jie buvo. „Prisiminimas, kaip tu prisimeni vietą, o tada atėjus į vietą pataisyti tuos prisiminimus“, – poetiškai suvedė žodžius į jausmą menininkė. Ant ilgą laiką nenaudojamų drobių ji vaikiškomis kreidelėmis (kurios nusiplauna) iškart tapė lietų, žinodama, kad dalį proceso perduos ir gamtos stichijai.

Apie tai, kad plenero kuratorė subūrė įdomius ir įvairiapusiškus autorius, liudija ir jaunosios kartos tapytojos Gintarės Kondės pasirinktas būdas tyrinėti vietovę bei joje kurti. Ji savęs klausė: o jei VIII fortas būtų žmogus, tai kaip jis atrodytų? Žmogus – kalnuotas, su tuneliais, bet šis klausimas vis dar atviras, vis dar procese.

Vytenis Burokas taip pat pasidalino savais būdais „prakalbinti“ šią ambivalentišką ir architektūrišką vietą. Pasakojo, kad prieš tai nėra buvęs šioje fortifikacijoje-rūsiuose. Jose, kaip kariniuose įrenginiuose, gyveno kareiviai, buvo dislokuotas dalinys. Ir nors dalis patalpų jau yra netekusios savo funkcijos, jos turi savotišką grafinį vaizdą. Būtent jis ir įkvėpė sukurti savuosius vaizdinius (tamsias architektoniškas erdves). Pradėjus lyti Burokas kartu su Zakarausku nuėjo į olą. Kažkada ją buvo bandyta sprogdinti – kabo luitai, o fone lyja. Kaip kūrėjai minėjo, tai sukūrė savotišką atlikimo meną lankytojams, nes jie galbūt išėjo į renginį, įsitraukė į jį kaip etnografai ar etnologai, o „užtiko“ urvinių menininkų rūšį. „Iš visų galimų dalykų šiandien gan keista slapta būti oloje. Vienu metu pagavo toks beveik kūrybinis siutas“, – šmaikštavo Burokas.

Anastasia Sosunova (vis dar lyjant) svarstė, kad būtų įdomu pasiteirauti menininkų, kurie iš tikrųjų kūrė plenero tradiciją, kaip jie elgtųsi tokiose situacijose. Ji ruošėsi saulėtą dieną Šilainių sode filmuoti su „pasidaryk pats“ filosofija-kultūra susijusius statinius, įrenginius bei įvairiausius sprendinius. Menininkei ši erdvė veriasi kaip pilna kūrybiškų mažosios architektūros sugalvojimų: kaip kaupti vandenį, kaip auginti, kaip aptverti. Anot Sosunovos, žmonės visa tai stato neturėdami architektūrinio išsilavinimo, bet pasikliaudami savo poreikiais, pažinodami vietą ir tiesiog intuityviai veikdami. Statybinės medžiagos vaidmenį puikiausiai atlieka ir kibiras, plyta ar nebenaudojama slidinėjimo lazda. Sosunovai tai labai įdomu, nes „pasidaryk pats“ kultūra sovietmečiu buvo kartu ir išgyvenimo strategija. Išvaikščiojusi, ištyrinėjusi žalią, lyg iš kaimelio į miesto gyvenamąjį rajoną perkeltą vietą, ji ėmėsi improvizuoto plano B, t.y. būsimo filmavimo vietoje piešė kadruotes.

Lauros Stasiulytės tyrinėjimų akiratyje – biogeografija. Ji domisi ir sociologiniais, ir psichologiniais, ir kultūriniais jos argumentais. Menininkė sako, kad kiti galvoja apie utopiją, distopiją, o ji – apie atopiją, t.y. apie alergijas. Kiek jos veikia mūsų gyvenimą ir besikeičiantį peizažą. Pastaraisiais metais Stasiulytei dirbant su medijomis, VIII Kauno fortas bei Šilainių sodai tapo puikia vieta eskizuoti ant popieriaus, mat oro sąlygos lėmė, kad technika turėjo likti automobilio bagažinėje.

Menininkė ir kuratorė Zaman prisiminė pastarąjį kartą plenere dalyvavusi M.K. Čiurlionio menų mokyklos laikais. Formatas tada buvo toks: atsinešusi dažus žiūri į upę, obelį ir bandai kuo tiksliau nukopijuoti net ne objektą, o tai, ką daro tavo klasiokas. Išeina savotiškos lenktynės. Kalbant apie „atkartojimo meną“, jai antrina Augustas Serapinas, kuris savo praktikose-darbuose ypač kvestionuoja mokymosi sistemą (net grįžta į Zaman minėtos mokyklos archyvus), paremtą techniškų graikų, romėnų biustų kopijavimu. Kolektyviniai sodai „atkeliauja“ iš sovietmečio, kaip ir to laikmečio būtinybė tiksliai piešti politinius veikėjus. Ši sąsaja su sodais Serapinui pasirodė įdomi, lyg ir netiesioginė, bet ir atspindinti mūsų išgyventą laikotarpį. Todėl vidury Šilainių sodų menininkas trumpam atkūrė dalį savo praėjusią vasarą „Art Basel“ mugėje pristatyto „Čiurlionis Gym“ pasirodymo, t.y. sportavo su Laokoono svarmeniu. Džiaugėsi, kad sportas padeda kitaip pažinti, patirti vietą, miestą, aplinką.

Kas yra sodas, kas yra Šilainiai, kas yra pleneras, kam jis skirtas? Tokius klausimus prieš renginį sau uždavė Andrius Zakarauskas. Pasiklydęs apmąstymuose, galiausiai menininkas šiam nuotykiui leido tiesiog vykti. Vis dėlto pačią plenero sąvoką jis supranta kaip šviesos ir šešėlio santykio esamu momentu tyrinėjimą, stebėjimą. Tai reiškia patirti esamą momentą. Kūriniams Zakarauskas pasitelkė pirmaprades, patogias priemones: tai popierius, vanduo, dažas ir spalva. „Aš esu natūra, per mane, per jus, per visą aplinką, per buvimą čia. Mes visi kuriame natūrą. Nesvarbu, ką veikiame, su kuo, kokiomis priemonėmis. Tai yra pagrindai ir patogiausi dalykai: spalva, šakelė, jos judesys, paliekama žymė. Jei pasiimi plokštumą ir joje konstruoji kažkokius susitikimus su įvairiausiais objektais“, – išsibarsčiusius minčių taškus apie tapymą, kūrybą gamtoje sudėliojo Zakarauskas.

Kuo menininkas (ne)panašus į sodininką ar sodininkas – į menininką? Fantazuoju, tačiau abi šios profesijos (savotiškos tarnystės) leidžia susikurti tik sau egzistuojančias vietas, išgalvoti scenarijus, o svarbiausia, matyt, pasodinti ir išauginti vilties augalus. „Kūrybingumas yra gentinė patirtis“, – knygoje „Kūrėjo kelias“ rašo Julia Cameron. Būtent taip palaikydami vienas kitą jie – Augustas Serapinas, Anastasia Sosunova, Andrius Zakarauskas, Gintarė Kondė, Laura Stasiulytė, Vytenis Burokas, Vita Zaman – atrodė dienos pabaigoje pasakodami vienas kitam ir lankytojams savo įspūdžius.

Kurti visada yra auginti.

Anastasia Sosunova Miesto sodų plenere. 2023 m.

Gintarė Kondė Miesto sodų plenere. 2023 m.

V. Paplausko nuotraukos

Andrius Zakarauskas ir Vytenis Burokas Miesto sodų plenere. 2023 m.

Vėluoju siųsti atviruką

Atkelta iš 1 psl.

paralelinius parodos segmentus Rygoje ir Liublianoje, kurių dauguma mūsų skaitytojų taip ir nepamatys.

Studijuodama Kaune užsukdavau pas tetą Danguolę, dirbusią pašto viršutiniame aukšte, – ji buvo direktoriaus sekretorė. Tetos nebėra, nebėra ir ant pakylos stovėjusio prašmatnaus jos darbo stalo, o buvusio pašto darbuotojų kabinetai ir salės tušti, apie jų funkcijas primena tik likę užrašai: „Vyresnysis inžinierius energetikas“, „priimtos siuntos“. Taip pat – spintelės laiškams, langeliai, konvejeriai ir kitokie gremėzdiški ryšių įrenginiai. Kauno bienalė dar kartą pakvietė tyrinėti pašto erdves, susitikti su jo vaiduokliais (2015 m. to paties siekė Nicolas Bourriaud, kuruodamas parodą „Gijos. fantasmagorija apie atstumą“), prisiminti laikus, kai progreso idėja dar nebuvo pasenusi, o taika ir bendradarbiavimas buvo politikos raktažodžiai.

Bienalės kuratorės Alicia Knock ir Inga Lāce atskaitos tašku pasirinko žemyną, kuris mums nesiasocijuoja nei su galia, nei su progresu, nei su taika, nei su bendradarbiavimu, apie kurį svajotume. Tai – Afrika. Ir vien šis įvardijimas išduoda, kad tas žemynas mums – abstrakcija, kad nedaug žinome apie jį sudalinusias sienas, teritorijas ir istorijas. Nebent prieš ten išsiruošdami paklausiame, kuriai Europos valstybei jos kažkada priklausė, nes bus aiškiau, kurią pažįstamą kalbą ten supras. Na o dabar Afriką matome tik kaip Rusijos sąjungininkę, sabotuojančią Ukrainą (ir mus) palaikančius Jungtinių Tautų sprendimus. Pašte klausydamasi kuratorių svarsčiau, ar dabar – blogiausias, ar kaip tik geriausias metas pažindintis su Afrika. Kol mano abejones išsklaidė vienas personažas, ant galvos užsimaukšlinęs veidrodinį kubą ir pasirodęs ne tik pašte, bet ir kituose bienalės taškuose – P.A.R.A.K.E, prie apleisto pastato A. Juozapavičiaus prospekte. Spėju, kad tai Kamerūne gimęs Jeanne'as Kamptchouangas, nes bienalės svetainėje jis pristatytas lyg ir su ta pačia kauke. Jei norėtum pažvelgti jam į veidą, pamatytum tik save. Tik taip mes ir matome Afriką – mėginame suprasti per savo nelaimes, patirtis, istoriją ir nesuprantame. Mūsų sąmonėje Afrika – tiktai kolonistų sukurtas dirbtinis darinys, kurį derėtų rašyti su kabutėmis – „Afrika“.

O kuratorės stengiasi priartinti žemėlapį, kad įžiūrėtume atskirų šalių – Benino, Etiopijos, Ugandos, Dramblio Kaulo Kranto, Senegalo, Sudano, Zimbabvės – tapatybę, kad pasigilintume į ten gyvenančių menininkų pasakojamas mikroistorijas. Visur ant sienų – laikraščių puslapiai, pranešantys apie streikus, neteisėtus rinkimus, korupciją, Rusijos oligarchų įtaką. Etiketėse – daug neįprastų pavardžių, kurių tautinės priklausomybės pats nenustatysi, kitaip nei čia dalyvaujančių europiečių. O iš atvirukų ir portretų į lankytojus žvelgia juodaodžiai herojai, kurių vardai ir nuopelnai lieka nežinomi, nes tiesiog trūksta informacijos. Per atidarymą kuratorės viską nuosekliai pasakojo (nors tik dalį tų pasakojimų pavyko išgirsti), bet „lydraščių“ vengė, tad vėliau ateisiantys žiūrovai daugumos istorijų neperskaitys. Galbūt taip mus skatina vartyti bienalės laikraštį, ieškoti informacijos internete (nes juk viskas prieinama), o gal pabrėžia negalimybę susikalbėti, nors ne vienas kūrinys gimė bendradarbiaujant, afrikiečiams įtraukiant lietuviškų aktualijų ženklus. Ar tai geriausias būdas išryškinti „Artumo geografijos“ painumą? Nes ryšys užmezgamas nepaisant nuotolio ir nenoro žinoti. Nes nuorodų sumaištyje ieškai bent vienos kitos sąsajos.

Pradėkime nuo jų. Nors afrikiečių problemos mūsų dažniausiai nejaudina, parodoje netrunki pastebėti, kad Rytų Europos šalis su Afrikos valstybėmis sieja buvimo imperijų kolonijomis patirtys – primesta svetima kalba, represinės institucijos, resursų išeikvojimas, genocidas. O dabar mus skiria užsibuvusi blogio imperija, kažkaip įtikinanti afrikiečius, kad Ukrainos miestų griovimas ir žmonių žudymas yra karas prieš kolonializmą, nors tai – absurdas. Tačiau paroda liudija, kad menininkai susikalba greičiau nei politikai. Šiuo požiūriu itin įtaigi būrio skirtingų šalių atstovų, pasivadinusių „Mutantų mokykla“, instaliacija „Aš esu savo paties saulė“ pašto rūsyje. Jos atspirties taškas – Senegalo rašytojo Ousmane'o Sembene'o romanas ir filmas „Dievo medžio gabalėliai“ apie geležinkelininkų streikus prancūzų kolonizuotame Senegale XX a. 5-ajame dešimtmetyje. Romane iki tol politinio balso neturėjusios moterys ne tik tampa šeimų maitintojomis, bet ir keturias dienas žygiuoja vietoj vyrų iš Tieso į Dakarą – ir įtikina prancūzus sutikti su streikuojančių darbuotojų reikalavimais. Tačiau instaliacijoje tuos įvykius dokumentuojantį filmą, nuotraukas, relikvijas ir memorabilijas supa užuominos į lietuviškus protestus, pavyzdžiui, Romo Kalantos susideginimą. O ant sienos surašytas keistas traukinio maršrutas, jungiantis Lietuvos ir Afrikos šalių miestus, į pasakojimą įtraukia Sembene'o „lietuviškąjį *alter ego* tremtyje“ – Joną Meką. Tad Senegalo geležinkelininkų streiko traukinys jau veža tremtinius į Sibirą, o bėgančiuosius nuo sovietų okupacijos – į Vakarus. Spėju, kad šiuo traukiniu pavažinėjus tampa sunkiau patikėti Rusijos išsigalvojimais apie Ukrainą. Žinoma, jei afrikiečiams pavyko iš tikrųjų suprasti mūsų istoriją, o ne tik panaudoti jos ženklus.

Visas pastato rūsys yra tarsi pogrindis – vienintelė vieta, kur galima eksponuoti tai, kas uždrausta, kas slegia ir atrodo beviltiška. Admire'as Kamudzengerere'as, užraizgęs ankštą patalpą vytelėmis, kreida aprašinėjęs juodas sienas skambiomis citatomis, įsteigia „Proto kapines“, kuriomis tampa visas kariauti panoręs pasaulis. Andrii Dostlievas ir Lia Dostlieva sukūrė gana jaukų kambarį, bet žiūrint į tapetais išklijuotas sienas kažkas mirguliuoja – tikriausiai Vinicoje apsistojusių pabėgėlių palikto Somalio miražas. Kita vertus, menininkai šiuo kūriniu primena apie vengrų bėgimą priešinga kryptimi Antrojo pasaulinio karo metais. Tas pats karas užfiksuotas Judith Blum Reddy šeimos nario laiškuose, „išvažinėtuose“ geležinkelio bėgiais. Jais Holokaustą išgyvenęs žydas gana sausai praneša, kaip vienas po kito žuvo jo artimieji, kaip jis pats jaučiasi Vienoje apgyvendintas buvusiame nacio bute – gerai įrengtame puikiame būste, kurio tuštuma slegia. O šalia Anastasia Sosunova ant konvejerio išdėlioja dabar persekiojamų žmonių simbolinius kūnus – vaizdus, paimtus iš nepriklausomybės pradžioje leisto gėjų žurnalo „Naglis“ ir Ugandos analogiško žurnalo „Bombastic“. „Instaliacija raginama kelti klausimą, – rašoma bienalės katalogelaikraštyje, – kas buvo pašalintas iš sovietmečio tautų draugystės ideologijos, ir kaip mes galime tai ištaisyti?“ Iš tiesų – kaip? Nes šis komentaras tiktų visai parodai. O aš žiūrėdama į angą, kurion garmėdavo siuntiniai, prisimenu pašto operacijų salėje matytą nuotakos kraitinį kilimą – jį estas Jaanusas Samma išaudė tos pačios lyties asmenų vestuvėms (Estijoje jos bus įmanomos jau kitais metais).

Dirbtinės tautų draugystės makabriškas pasekmes išreiškia François Xavier Gbré instaliacija pirmame pašto pastato aukšte prie įėjimo: ant sienų suklijuoti afrikietiški pašto ženklai, anų laikų plakatai apie sovietinį kosmoso užkariavimą ir fotografijos – 1992 m. pastatyto Regioninės Afrikos palydovinio ryšio organizacijos centro, 2012 m. užbaigto Kinijos ir Malio draugystės tilto. Visada absurdiškai atrodęs anų herojų patosas keistai dera su steriliomis jau yrančių šiuolaikinių pastatų erdvėmis. „Dabarties istorija gal būtų kitokia, jei tada būtų naudota kitokia retorika, kitokie vaizdai“, – pristatydama kūrinį sakė kuratorė Alicia Knock. Nežinia, ar vaizdai turi tiek galios, bet juose matome „trečiąjį pasaulį“, iškritusį iš Vakarų dėmesio orbitos ir pasigautą autoritarinių režimų. Ir štai dabar kinų statytas „draugystės“ tiltas žirglioja per bevaisę raudoną dykumą, kurioje šmėkštelėjęs gyventojas yra tik bereikalingas atsitiktinumas, šalutinis progreso rezultatas.

Ryšių būtinybę pabrėžianti paroda iš tiesų įrodo priešingą dalyką – kaip sunku juos užmegzti, kai net artimuosius į tolimas šalis nubloškia karai ir ekonominės katastrofos. Tai simbolizuoja pašte išlikusios trys telefono būdelės, dabar užpildytos oranžine nerimo šviesa. Vidurinėje – telefonas, o kraštinėse – du vienas kito nematantys broliai, gyvenantys priešingose geležinės uždangos pusėse. Jei teisingai supratau, tai – Nikolay'aus Karabinovichiaus instaliacija (šioje vietoje etiketės susipainioja). Užlipus į antrą aukštą, anas fizinis telefonas „prisiskambina“ praeities filmui – ištraukai iš Georgijaus Danelijos komedijos „Mimino“ (1977). Filme skambutis į Sakartvelo miestą Telavį pasiekia Tel Avivą ir du vienas kito nepažįstantys vyrai ima kartu dainuoti, kol pravirksta. Jų atrastas nuotolinis ryšys tik užaštrina artimo ryšio negalimybę, patirtą sovietmečiu, kai pasaulis buvo uždraustas. Todėl turėtume suprasti, ką dabartiniai apribojimai reiškia daugelio Afrikos šalių piliečiams, kuriems Oduras Ronaldas ir Martinas Chirumwa sukūrė „Galimybių Respublikos“ pasus, kad jie bent vaizduotėje padėtų įveikti sienas. Milžiniškos pasų nuotraukos vilioja blizgiais paviršiais, tačiau performansas toje pat salėje priminė apie vis dar neįveikiamą kolonializmo ir rasizmo sieną: juodaodis „barmenas“ pilstė kavą atidarymo dalyviams, daugiausia – baltiesiems europiečiams, kurie gal net nesusimąstė apie savo pačių veiksmais patvirtinamą pasenusią pasaulio tvarką. Juk juodaodžio tarno buvimas neerzina žvilgsnio, jei augdamas žiūrėjai tokius animacinius filmus kaip „Mes ieškome juodulio“, kur sutiktas juodaodis iškart palaikomas tuo piešinius terliojančiu chuliganu. Tokia ta sovietinė tautų draugystė.

Kuratorės ją siūlo pakeisti šiuolaikine versija, kai menininkai sąmoningai siekia jungti kultūriškai ir geografiškai nutolusių tautų ženklus. Jos šalia sukabina Magdalenos Birutės Stankūnaitės-Stankūnienės batikos darbų seriją „Žemynos pasaka“ (1990) ir čekės Adélos Součkovos instaliaciją, pasakojančią apie kuriančias žemės deives, pavaizduotas žydrais pikseliuotais simboliais. O prancūzė Marie-Claire Messouma Manlanbien, ilgai tyrinėjusi, meditavusi, siuvusi, sukūrė ovalinį kilimą arbatos gėrimo ceremonijai, jungiantį lietuviškas staltieses su afrikietiškais audiniais, papuoštą mažyčiais raudonu kaspinu perrištais ritinėliais ir veidrodėliais, kad žiūrėdami į kūrinį dar kartą pažvelgtume į save.

Mutantų mokykla, „Aš esu savo paties saulė“. 2023 m. A. Narušytės nuotr.

Panašios sąsajos sieja daugelį bienalės kūrinių – ilgainiui jos net ima atrodyti mechaniškos, nepaisant menininkų pastangų įsigilinti. Štai Ibrahimas Mahama iš Ganos užtaisė apleisto raudonų plytų pastato (A. Juozapavičiaus pr. 19) kiaurymes iš lietuviškų lovatiesių ir savo šalies istorijas pasakojančių audinių pasiūtais tekstilės darbais. O senajame Kauno tvirtovės parako sandėlyje P.A.R.A.K.E Angolos menininkai Yonamine'as ir Ihosvanny Cisnerosas iš visokiausių daiktelių ir paveikslėlių sudėliojo įspūdingą altorių, kurį apšviečiančios lietuviškų trispalvių žvakės išryškina ne tik afrikiečių portretus, plunksnas, kaukes, puodelius, manekenus, pabirusias raides, bet ir Lietuvos politikos herojų – partizano Adolfo Ramanausko-Vanago, Vytauto Landsbergio, Dalios Grybauskaitės ir Ingridos Šimonytės – portretus, kurių atradimas ne visiems vietos žiūrovams patiks, gal net suerzins. Instaliacija „Saugotojas“ tarsi čia pat, mums bežiūrint, formuojasi iš pasaulio chaoso ir vėl suyra į neaprėpiamą reikšmių daugiakalbystę – ir būtent toks įspūdis išlieka apėjus visus bienalės taškus.

Tuo ir baigsiu, nors paminėjau vos kelis kūrinius. Mėgindama aprėpti viską rizikuočiau užversti laikraščio puslapį pavardžių sąrašu. O bienalė juk pirmiausia siūlo patirtis – įsivaizduojamų ryšių sistema paversto pašto, „Valdovės menę“ saugančio parako sandėlio, tekstilinę bienalės ir Kauno praeitį primenančių apleistų pastatų. Ir tik susidomėjus galima mėginti iššifruoti čia užkoduotas istorijas, taip prisiartinti kelis iki šiol tolimus menininkus. Ką nors sudainuoti, paverkti ar pasijuokti kartu.

Bienalė veikia iki spalio 29 d.
Kauno centrinis paštas
(Laisvės al. 102, Kaunas)
P.A.R.A.K.A.S (Prancūzų g. 2, Kaunas)
A. Juozapavičiaus pr. 19, Kaunas
Vidžemės turgus (Brīvības str. 90, Ryga)

Vienas taškelis žalios

Ištrauka iš meno doktorantūros kūrybinio projekto „Daržas kaip meninė praktika“

Aistė Kisarauskaitė

Karalienės Bonos Sforcos vyresnioji dukra jai davė sukarpyto „Syngonium Albo Variegated“ narelį su vienu lapeliu, Bona įdėjo jį į skaidraus plastiko daiktadėžę su drėgnomis samanomis, retkarčiais apžiūrėdavo, papurkšdavo vandeniu, bet retai. Plastiko dėžės – idealūs šiltnamiai, kur nereikia laistyti. Lapelis pamažu nyko, juo maitinosi iš kitos pagaliuko pusės auganti šaknis. Po daugelio dienų ir net mėnesių šaknis išsišakojo, iš augimo taško išlindo nedidelis smailėjantis spyglys – būsimas lapas. Singonis ilgai suko naują lapelį, vėl daugybę dienų, kol tapo aišku – jis visai baltas. Pati tikriausia variegacija. „Variegated“ galėtų būti verčiamas kaip margas, bet, procesui įsisiautėjus, neliko jokio margumo, tik balta spalva. Nė taškelio žalios, kuri duotų gyvybę. Albinosas, neturintis chlorofilo, maitinančio augalus.

„Variegata“ („variegated“, „variegacinis“) – neseniai augalų augintojų aistras įkaitinęs terminas, žymintis augalus, kurių lapai yra daugiau nei vienos spalvos. Tai gali būti taškai, dėmės ar juostelės. Nors šie raštai dažniausiai būna balti, galimas ir šviesiai žalias, geltonas, raudonas ar rožinis margumas. Daugelis augalų margais lapais yra žinomi kaip „variegata“, tai – lotyniškas terminas, reiškiantis „variacija“ arba „įvairovė“.

Nėra vienos priežasties, kodėl augalai tampa margi. Norint pasakyti kodėl, reikėtų ištirti augalo DNR arba pro mikroskopą pažvelgti į lapus. Viena priežasčių, kodėl matome baltą spalvą augalo lapuose, – kai tarp viršutinio lapo sluoksnio ir žemiau esančio ląstelės sluoksnio yra oro, atspindinčio šviesą: tada lapai atrodo balti ar sidabriški ir prie tokių augalų dažnai pridedami terminai „splash“ (jei lapai nutaškyti sidabriškais ploteliais) arba „silver“ (jei visas lapas sidabriškas). Taip atsiranda pavadinimai „Hoya Silver Dollar“ arba „Hoya New Guinea Ghost“. Kita priežastis – dėl genetinio defekto atsiradęs chlorofilo, suteikiančio augalams žalią spalvą, trūkumas. Toks augalas chlorofilą gamina, bet greit išblunka, todėl lapai tampa balti. Spontaniška mutacija dažnai paveikia ne visas, o tik kelias ląsteles ir tik tam tikrose srityse. Tačiau jei dalyvauja lapų pumpuro kamieninės ląstelės, genetinė informacija, atsakinga už sprendimą, ar chlorofilas gaminamas, ar ne, perduodama visoms lapų ląstelėms. Tuo remiasi augalų augintojai ir selekcininkai, karpydami kamieną ir taip daugindami augalą, tikėdamiesi norimos estetinės mutacijos. Ypač siekiama vadinamoji „Half Moon“ („pusė mėnulio“), kai pusė lapo yra balta, o likusi – žalia arba marga (ne apačia ir viršus, o pusė lapo). Vis dėlto dėl mutacijos nenuspėjamumo kai kurie margi augalai grįžta prie pradinės formos, pašalindami mutaciją, arba išaugina visai baltus lapus – maksimaliai mutuoja.

Vienas baltas lapelis galėjo būti atsitiktinumas, bet po kurio laiko singonis išsuko antrą, ir Bona su liūdesiu pamatė absoliučiai baltą spalvą. Žiūrėdama į augalą, Bona prisiminė vieną „Colours of Benetton“ reklamą, apie kurią vis pagalvodavo jau daugybę metų. Toji neįvardintos juodaodžių genties mergina[1], stovinti būryje lyg išrengta, išstatyta apžiūrai su savo albinosiniu baltumu, atrodo sutrikusi ir atskirta. Bonai ši mergina visuomet iškildavo atmintyje, kai eidavo kalba apie Kitą.

Šios merginos balta oda nesaugo nuo aštrios Afrikos saulės, albinosinio baltumo augalai dar arčiau jų genuose užkoduotos mirties, nes neturi pagrindinės gyvybinės medžiagos – chlorofilo.

Per pandemiją variegaciniai augalai ypač išpopuliarėjo ir jų kainos šoktelėjo į beprotiškas aukštumas. Tai priminė Olandijos tulpių karštinę, kuri taip pat kilo dėl baltai ar gelsvai dryžuotų tulpių žiedų.

Tulpių karštinė dabar dažnai pristatoma kaip pirmasis finansinis burbulas. Tulpės įvežimas į Europą (nepatvirtinta) priskiriamas Ogier de Busbecq, Karolio V, Šventosios Romos imperatoriaus, ambasadoriui Osmanų imperijoje. Manoma, kad jis 1554 m. į Vieną išsiuntė pirmuosius tulpių svogūnėlius ir sėklas. Iš pradžių šie svogūnėliai laikyti daržovėmis. Netrukus tapo aišku, kad tulpių svogūnėliai kepti netinkami, ir Europa netikėtai apsvaigo nuo iš jų išaugusių žiedų grožio. Prie to prisidėjo ir staiga atsiradę neįtikėtini spalvos pakitimai – žiedlapiai išaugdavo išmarginti baltais ar gelsvais brūkšniais. Priežastis tuomet buvo ne genetinė mutacija, o virusas, keičiantis tulpės spalvą. Vaizduotę audrinančios tulpės tuojau pat nukeliavo ir į tapybą, į gėlių natiurmortus.

Ankstyvais 1600-aisiais tulpių kainos tik augo. Didžiausia mums žinoma kaina už vieną svogūnėlį buvo sumokėta 1637 m. žiemą – tulpė „Semper Augustus“ nupirkta už 5200 guldenų. Tai tris kartus daugiau, nei po penkerių metų gavo Rembrandtas už paveikslą „Nakties sargyba“.

Tulpių karštligė prasidėjo 1634 m. ir burbulas dramatiškai sprogo 1637 m. vasarį, sugriaudamas ne vieną gyvenimą: žmonės prarado turtus, namus, kaip ir po kitų finansinių burbulų sprogimo.

Timas Harfordas[2] tulpių karštligę lygina su žymių meno kūrinių, už kuriuos pasaulio turtuoliai moka milžiniškas sumas, kolekcionavimu. Olandai kraustėsi iš proto dėl meno,

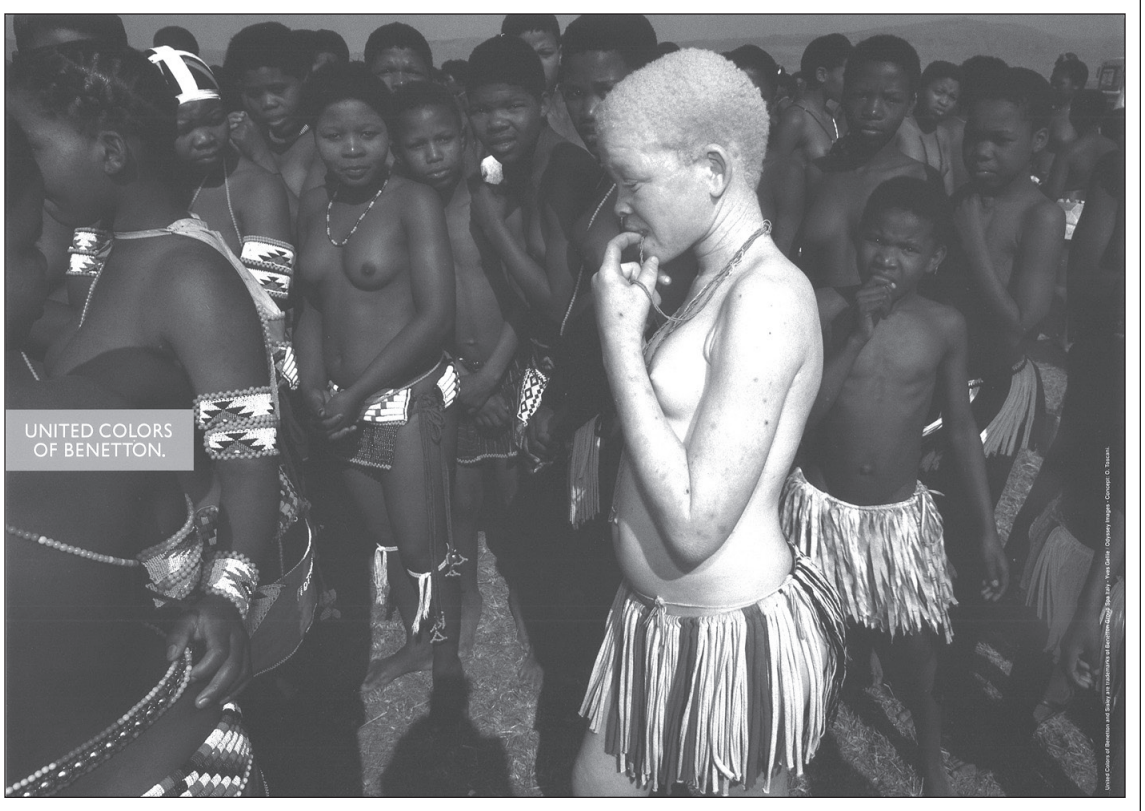

Yves Gellie/Odyssey, idėja Oliviero Toscani, „Gentis (Albinosė)“, 1992 m.

kurį matė tulpėse. Kaip rašė Anna Pavord[3], ši gėlė buvo „galingiausias statuso simbolis, emblema, kiek tu esi vertas“, ir kartu investicija kaip bet kuris reikšmingas meno kūrinys. Tiesa, meno kūrinio negali padauginti, tad galbūt augalų savybė daugintis ir kursto jų kolekcininkų aistras. Nusipirkęs brangios rūšies sodinuką ar net karpinį, pinigus gali atgauti jį daugindamas, o dar ir motininį augalą išlaikyti sau. Matyt, ši praturtėjimo ar pinigų susigrąžinimo ateityje galimybė tampa visų finansinių burbulų pagrindu. Tačiau spekuliacija lūkesčiais susijusi ne tik su finansais. Augalai nuo pat sėklos iki dauginti tinkamo lapelio yra ateitis, jų spartus augimas, galimas žydėjimas yra potencialios ateities formos. Būsimybė kaitina vaizduotę kaip ir galimybė ją sukurti su augalu kartu. Ypač jei gaunamos formos ne visuomet prognozuojamos ir graži variegacija, reiškianti dar didesnę augalo vertę, pasitaiko ne taip dažnai. Lyg ilgai daugintum augalą tam, kad būtų sukurtas išsvajotasis meno kūrinys.

Bonos vyresnioji dukra sukarpė filodendrą „White Knight“ ir sudėjo į dėžutes. Kai kurie filodendrai pėdina itin lėtai. Gal tik po pusmečio pasirodė šaknys, išlindo nauja viršūnė ir pradėjo suktis pirmasis lapelis. Vieną dukra davė Bonai. Dalį spartesniųjų pasodino į vazonėlius, kiti liko dėžutėse. Tupi jie tose dėžutėse su trimis lapeliais jau beveik pusantrų metų. Bonos „White Knight“ išaugino gal antrą lapelį su mažu baltu brūkšneliu. Ketvirtasis buvo jau tobulas – „Half Moon“. Bet mažutis, pusės nykščio dydžio. O po jo – vėl žalias su mažu baltu brūkšneliu. Vyresniosios dukros augalai atkakliai laikėsi vieno balto brūkšnelio taktikos. Ji „White Knight“ filodendrų iš viso neminėdavo. Buvo siaubingai ant jų pikta. Tačiau abi nuolat pasijuokdavo iš parduodamų „Pink Princess“ (filodendrų). Išsikraipiusiais stiebais, tamsrudžiai su vos keliais rožiniais brūkšneliais augalai nė kiek nepriminė princesių, bet, norint sukurti meno kūrinį, tenka išmesti (stengtis parduoti) nemažai nepavykusių bandymų. Augalo laimei, juos galima sukarpyti, taip dauginant ir gausinant giminę. Jokio tarpusavio pykčio, tik tobulos formos ilgesys.

Dryžuoti dėl genetinių pakitimų ar viruso lapai bei žiedlapiai užbūrė žmonių vaizduotę, ir ne taip seniai, ypač per kovido pandemiją (2019–2022), vėl sukėlė gal ne tokį matomą, bet irgi finansinį burbulą, kai augalų kainos siekė tūkstančius eurų. Žmogaus vaizduotę kaitina nematytos augalų spalvos: „Anthurium Darkest Panama“ (artinantis prie juodos, šio augalo su keliais lapais kaina ir dabar yra apie 600 dolerių) žavi lapų švytėjimu, mirgėjimu (*iridescent*), „Begonia burkillii (Dark Form)“ kainuoja apie 80 eurų, ar vilioja vienos atskiros rūšies, kaip tulpių, vilkdalgių, rožių, pomidorų, įvairių veislių žiedų, lapų ar vaisių skirtingumas. Jų pavadinimai skamba lyg poezija: „All Nights Long“, „Dracula's Kiss“, „Inside Job“ (vilkdalgių), „Kupriaus terba“, „Babos Genovaitės geltonieji“ (lietuviškų pomidorų veislės), o hojų (*hoya*), net sovietmečiu augintų Lietuvoje, bet tik vienos rūšies ir vadintų vaškuolėmis, kolekcionavimas brangiai kainuoja ne dėl vieno augalo kainos, o dėl begalės rūšių, kurių visų surinkti turbūt neįmanoma, kaip ir orchidėjų.

Tas keistų, dažnai nepatrauklių, monstriškų formų siekis atrodo labai modernistinis, kai formos tyrimai ir atradimai vedė meną pirmyn. Kol daugybę amžių menas, sekdamas Aristoteliu[4], siekė mimetinio panašumo, keistų augalų formų ieškotojai liko selekcininkų kategorijoje, ne paslaptis, kad ne menininkais, bet amatininkais, o XX a. tik pusiau menininkais (taikomojo meno kūrėjais) laikyti ir keramikai ar tekstilininkai, ypač keramikės ar tekstilininkės. Vis dėlto dabar, kai menas įsisavino modernistinę formos atradimo laimę, kai cechiniai susiskirstymai nyksta, sakyčiau, kad ir kūrėjai, dirbantys su augalais, turėtų būti laikomi menininkais.

Baltasis singonis stiklinėje spintoje po lempa pamažu suka naują lapą (jis lyg per anksti gimęs kūdikis specialioje kapsulėje). Vakar, atidžiai apžiūrėjusi, Bona ant naujo, trečiojo, lapelio pamatė mažą žalią taškelį, lyg gyslų pradžia būtų žalia. Mažą viltį, kad augalas gyvens. Išjungus spintoje šviesą, jie abu eina miegoti, kiekvienas savaip, bet rūpesčiu išgyventi palaikomi vienas kito. Gal reikėtų sakyti – vienas Kito. Belieka tikėtis, kad ateityje net tokioms keistoms poroms bus vietos.

„Kaip modernizmo menininkė, aš maksimaliai išgryninau formą, – pamanė užmigdama Bona Sforza d'Aragona, – bet šiuolaikiniame mene vertingiausias turbūt singonis, kalbantis apie ateitį ir viltį. Ypač vykstant karui.“

---

[1] F/W 1992, „Tribe (Albino)“, Concept: Oliviero Toscani, Credits: Yves Gellie/Odyssey.

[2] Tim Harford, „Was Tulip Mania really the first great financial bubble?“, BBC, 4 March 2020.

[3] Pavord, Anna (2014), The Tulip: The Story of a Flower That Has Made Men Mad, London: Bloomsbury Publishing.

[4] Mimezė (gr. *mimesis* – mėgdžiojimas, sekimas kuo nors) – estetinė kategorija, išplėtota Aristotelio (384–322 pr. m. e.).

Iš paralelinių tikrovių

Krėsle prie televizoriaus

Kiekvienas, kam tenka kovoti su kasdienybės rutina, gerai supras Dano Kwano ir Danielio Scheinerto filmo **„Viskas iškart ir visur“** (**LRT, šiandien, rugsėjo 1 d., 23 val.**) heroję – nedidelės skalbyklos savininkę Evelin (Michelle Yeoh). Jos gyvenimas virto chaosu: vis nepavyksta pateikti mokesčių ataskaitos, pagyvenęs tėvas reikalauja dėmesio, vyras – nevykėlis, ir dar nori skirtis, o duktė atvedė supažindinti su šeima savo draugę, su kuria, regis, nori tuoktis. O dar reikia žūtbūt pasiruošti kinų Naujiesiems metams. Tačiau patekusi į tokią kritišką situaciją Evelin sužino, kad yra išrinktoji, gebanti laisvai judėti tarp paralelinių tikrovių, stebėti kitas savo gyvenimo versijas ir susikauti su tamsiomis jėgomis, kurios siekia sugriauti ne tik šį pasaulį, bet ir visatą.

„Viskas iškart ir visur“ šiemet apdovanotas net septyniais „Oskarais“, tačiau šie vis rečiau įtikina, kad filmas išskirtinis. Greičiau atvirkščiai – kad jis atitinka, kaip dabar mėgstama sakyti, žiūrovų lūkesčius. Atvirai prisipažinsiu, kad 139 min. trunkantis „Viskas iškart ir visur“ kino salėje man pasirodė ilgesnis, nei yra, bet suprantu, kad jis ne man, o pradėjusiems filmus žiūrėti vėliau, kitaip tariant, tiems, kuriuos suformavo „Matrica“. „Viskas iškart ir visur“ kimšte prikimštas rytietiškų kovos scenų, populiariosios kultūros nuorodų bei atributų, tarp jų ir kulinarinių, politiškai korektiško humoro ir, ko gero, tiksliai atspindi šiuolaikinių žiūrovų minčių chaosą bei jų proto gebėjimą šuoliuoti žanrų ir stilių vingiais.

„Viskas iškart ir visur“ gali žiūrėti kaip tobulai sumontuotų muzikinių klipų rinkinį (režisieriai juos kurdami, sako, „atmušė ranką“), kai viena kulminacija keičia kitą, o viskas baigiasi ašaringu, sentimentaliu šeimos ir visų su visais susitaikymu. Psichologai turėtų pasidžiaugti, bet įtariu, kad ir jiems pradeda nusibosti tokios kino instrukcijos iš serijos „Kaip susidoroti su savo traumomis“ (valgymo sutrikimais, saviidentifikacijos problemomis, piktnaudžiavimu antidepresantais, ekonominės apokalipsės baime ir pan.). Psichologai, be abejo, pastebės, kad Evelin yra blogiausia savęs versija, kuriai filmo kūrėjai padeda rasti tikrąją save. Kita vertus, filmas skatina įsivaizduoti, kad kiekvienas sprendimas prisideda prie paralelinės tikrovės atsiradimo, o joje gyvenimas teka visai kita vaga.

„Viskas iškart ir visur“

Eriko Schmitto komedija **„Kleo“** (**LRT Plius, 1 d. 21.30**) – žanro ir stiliaus požiūriu daug paprastesnė, bet ir ji klausia, ar galima pakeisti gyvenimą. Jei turėtum magišką laikrodį, į kokį momentą sugrįžtum, ką bandytum daryti kitaip? Tokiais atvejais visada prisimenu kadaise madingą Maxo Frischo pjesę „Biografija: vaidinimas“, kurios personažas, gavęs panašų šansą, nekeičia nieko. Mūsų laikai optimistiškesni, todėl Schmitto filmo herojė Kleo, kuri padarė daug klaidų ir nuvylė artimuosius, nusprendžia Berlyne ieškoti savo praeities, kad ją pakeistų.

2018 m. Weso Andersono animacinis filmas **„Šunų sala“ (TV3, 4 d. 03.45)** perkels į alternatyviąją ateities Japoniją ir pasakos apie dvylikametį berniuką Atarį. Jis – korumpuoto miesto mero sūnėnas. Meras įsako visus šunis išvaryti į milžinišką salą – šiukšlyną, nes miestą užklupo baisi šunų gripo epidemija. Ten jie liks, kol mokslininkai sukurs vakciną. Į salą berniukas vyksta ieškoti savo šuns Spotso.

Andersonas – detalių, nuorodų, nukrypimų, užuominų meistras. „Šunų saloje“ jų gausu, tačiau režisieriaus gerbėjams tai ne tik svarbus unikalaus stiliaus bruožas, bet ir didelis malonumas, ypač kai pradedi rikiuoti paslėptas filmo prasmes. Pavyzdžiui, Ataris – tai ir populiaraus japonų 9-ojo dešimtmečio kompiuterio pavadinimas, ir režisieriaus šuns vardas. Akivaizdesnės, žinoma, nuorodos į japonų dailę ar kino klasiką, juk net melodijas Alexandre'as Desplat pasiskolino iš Akiros Kurosawos filmų. Andersonas pasakoja ne tik apie skausmingą atsisveikinimą su vaikyste, bet ir apie šių dienų pasaulio baimes – migrantų, konservatyviųjų radikalų iškilimo politikoje, ekologijos problemas.

„Šunų sala“

„Kodėl aš gyvas“

Karo išvakarėse, 2021 m. lapkritį, Ukrainoje įvyko Villeno Novako (g. 1938) filmo **„Kodėl aš gyvas“** (**LRT Plius, 7 d. 21.33**) premjera. Filmas sukurtas Odesos kino studijoje pagal autobiografinį žinomo rusų scenaristo Jevgenijaus Mitko apsakymą. Antrojo pasaulinio karo metais Mitko gyveno Mariupolyje, kur ir vyksta filmo veiksmas. Jo herojams teko patirti okupaciją, skundimą, kolaboravimą, terorą ir Holokaustą. Bet Frosios ir Lenčiko meilės istorija prasideda dar prieš karą. Frosia (ukrainiečių tiktoko žvaigždė Anastasija Markiv) myli žydą, o jos tėvui tai kliūtis ne tik meilei, bet ir santuokai. Vis dėlto septyniolikmetė Frosia nėščia, ir vestuvės įvyks. Paskui prasidės karas ir dviejų skirtingų šeimų nesutarimai baigsis. Visiems teks nepakeliami išbandymai. Juos stebi berniukas Ženia, kuriam pavyko išgelbėti Frosios ir Lenčiko dukterį. Jis ir tapo filmo pasakotoju. Svarbūs filmo „Kodėl aš gyvas“ personažai – Azovo jūra ir senasis Mariupolis, kurio, kaip dabar pasakytų, multikultūrinę dvasią ir buitį režisieriui pavyko perteikti. Dabar, kai miesto nebėra, tai suteikia filmui papildomą vertę.

Prasideda naujas televizijų sezonas. Tauta vėl galės džiaugtis nacionaliniais seksistiniais serialais, virėjais, virėjomis ir sportininkais. Iš visko sprendžiant, jie yra paklausiausi. Regis, praėjusį savaitgalį LRT „Panorama“ prasidėjo ilgoku medalį pelniusio irkluotojo monologu. Tai buvo svarbiausia dienos naujiena. Irkluotojas džiaugėsi ir aiškino, kad aukoja sportui visą gyvenimą. Tų besiaukojančiųjų daugėja. Ypač tarp sportininkų. Kai kurie jų yra milijonieriai, bet aukojasi dėl paprastų lietuvių ir reklamuoja parduotuves, pardavinėjančias pigų maistą. Užuot suabejojęs jų aukos prasme, paklausiu: gal būtų paprasčiau ir maloniau tiesiog gyventi savo gyvenimą?

Jūsų –
Jonas Ūbis

Rudens „Kinas“

Pasirodė naujas žurnalo numeris

Feljetonas, kuriuo Živilė Pipinytė tradiciškai baigia kiekvieną žurnalo numerį, – šįkart apie režisierius, apsisprendusius nebekurti filmų. Žinoma, jų pavyzdžiai skatina susimąstyti apie bet kokio darbo (kine) prasmę, ir tai nebūtinai nuteikia optimistiškai. Bet, skaitant Aistės Račaitytės interviu su Alma Pöysti ir Jussi Vatanenu apie darbą su Aki Kaurismäki, taiklias šių aktorių pastabas apie režisieriaus kūrybą, apima džiaugsmas, kad Kaurismäki pažado daugiau nebekurti filmų netesėjo. Susitikimas su vienišais jo filmo „Nukritę lapai“ herojais Ansa ir Holapa tapo vienu svarbiausių šių metų Kanų festivalio įvykių, priminusių apie pagarbų, žmones ir gyvūnus užjaučiantį kiną, sklidiną ironijos, filosofiško ir sinefiliško liūdesio. Tai bent jau iš dalies atspindi ir šio „Kino“ numerio viršelis.

Filmų, kuriems negaila laiko ir jausmų, rudenį kino teatruose padaugėjo. Pasipila ir kino renginiai. Žurnale pasakojame apie atsigaunančios lietuviškos animacijos panoramą animacijos ir vaizdo žaidimų festivalyje BLON Klaipėdoje. Ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“ šiemet pilnas staigmenų, skirtas moterims, kūrusioms ir dažnai lėmusioms ankstyvojo kino populiarumą, nors jų vardai šiais laikais žinomi tik specialistams. Dažnai šių moterų indėlis į kino raidą pranoksta vieno garsaus vaidmens sukurtą įvaizdį, kaip antai garsiojo „Metropolio“ žvaigždės Brigitte Helm. Publikuojame jai skirtą straipsnį, kurį „Pirmosios bangos“ organizatorių prašymu parašė ankstyvojo kino tyrinėtoja Pamela Hutchinson. Daug staigmenų yra paruošusi nauja kino leidybos kompanija „Taip toliau“, apie tai, ką ji žada, pasakoja Aistė Račaitytė, Ignė Smilingytė ir Mantė Valiūnaitė.

Spalio pradžioje jau trečią kartą Lietuvos kino teatruose vyks festivalis „Lokys, liūtas ir šakelė“, kruopščiai atrenkantis nedidelę, bet kiekvienam sinefilui būtinų pamatyti filmų programą. Be minėtų Kaurismäki „Nukritusių lapų“ ir naujų Wimo Wenderso, Nuri Bilge Ceylano, Lavo Diazo, Christiano Petzoldo darbų, jame yra ypač daug dėmesio šiemetiniame Kanų festivalyje sulaukę režisierių Alice Rohrwacher, Jessicos Hausner, Mounios Chokri naujausi filmai. Interviu su jomis – prasminga įžanga į savitus filmų „Chimera“, „Zero klubas“, „Meilės prigimtis“ pasaulius.

Smilingytė aptaria į ekranus išleidžiamą kolektyvinį Lietuvos kinematografininkų filmą „Laiškas Ukrainai“.

Tradiciškai didelė rudeninio „Kino“ dalis skiriama redakcijos rengiamo leidinio „Lietuvos kinas: filmai, kontekstai, asmenybės“ tekstų sklaidai. Pipinytė įžvalgiai analizuoja jaunosios kartos režisierių filmuose aprėpiamą problematiką, istorikas Audrius Dambrauskas aptaria kino situaciją

Antrojo pasaulinio karo metais, Rasa Paukštytė plačiau pristato dokumentininką Gediminą Skvarnavičių, kuriam šiemet būtų sukakę devyniasdešimt metų, siūlome skaitytojams dalį Valento Aškinio straipsnio apie lietuviškos animacijos raidą – šios publikacijos kviečia įdėmiau pažvelgti į pamirštus ir aktualius mūsų kino reiškinius.

Kinas

Sekso ikona Mae West ir Lietuva

Rodo ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“

Audrius Dambrauskas

Šių metų rugpjūčio 17 d. sukako 130 metų, kai gimė aktorė, dramaturgė ir sekso ikona Mae West (1893–1980). Ta proga rugsėjį Vilniuje vyksiančio ankstyvojo kino festivalio „Pirmoji banga“ repertuare galime rasti net tris šios aktorės filmus, tai didžiausias kada Lietuvoje rodytas aktorės filmų blokas.

Jubiliejaus proga verta plačiau susipažinti su Mae West biografija ir kūryba, tačiau knygų ir straipsnių, skirtų šiai ekrano ir scenos legendai, ir taip jau apstu, tad siūlau į aktorės biografiją pažvelgti kiek kitaip – ieškant ir išryškinant joje sąsajas su Lietuva. Žinoma, lietuviški motyvai čia atsitiktiniai ir reti, bet jų gerokai daugiau, nei galima tikėtis, tad dėliojasi visai smagi ir žaisminga kultūrinė mozaika – pažvelkime į ją.

Mae West

Mary Jane West gimė Niujorke, imigrantės iš Vokietijos, korsetų modelio ir pardavėjos Mathilde's, bei gatvės boksininko, veikiausiai su vietos mafija bendradarbiavusio Jacko Patricko šeimoje. Buvo vyriausia iš trijų – turėjo seserį ir brolį – išgyvenusių šeimos vaikų, dar viena, vyresnė Mae sesuo mirė kūdikystėje. Nuo mažens jautė potraukį prie muzikos ir šokio, sugebėjo puikiai pamėgdžioti pažįstamus žmonės, tiek vyrus, tiek moteris. Skatinama motinos dar vaikystėje įsitraukė į mėgėjų sceninius konkursus, o būdama keturiolikos jau šoko ir dainavo su vodevilio profesionalų trupėmis. Dar po kelerių metų, 1911-aisiais, debiutavo Brodvėjaus scenoje. Vaidino kritikų supeiktame ir nenusisekusiame, vos aštuonis vaidinimus ištempusiame spektaklyje „A la Brodvėjus“. Nors spektaklis peiktas, Mae West kritikų buvo išskirta kaip originali ir savito humoro jausmo atlikėja. Tai netrukus padėjo gauti vaidmenį gerokai sėkmingesniame Brodvėjaus pastatyme – „Vera Violeta“ (1911). Šis spektaklis antruoju pasirodymu Brodvėjuje tapo ne tik Mae'i West, bet ir kitam atlikėjui – Seredžiuje gimusiam dainininkui, aktoriui Alui Jolsonui (1886–1950), pirmajai šio straipsnio lietuviškos mozaikos detalei.

Abu aktoriai tuo metu į Brodvėjaus sceną nešė, čia populiarino iš afroamerikiečių klubų pasiskolintą kultūrą. Alas Jolsonas yra neatskiriamas nuo žodžių „džiazo dainininkas“, Mae West tuo metu scenoje taip pat derino džiazo ir bliuzo muziką, buvo viena pagrindinių *shimmy* šokio judesių, kai kojoms nejudant šokama judinant pečius, populiarintoja tarp baltaodžių publikos. Dviejų žvaigždžių karjeroje irgi yra panašumų – abu pirma išpopuliarėjo scenoje, nors šiandien labiausiai prisimenami dėl vaidmenų kine, į kurį atėjo vėlai (Jolsonas 1926 m., būdamas 40-ies, West – 1932 m., sulaukusi 38-erių), jau išgarsėję ir praturtėję kitur. Abiejų karjera kine buvo intensyvi, tačiau palyginti trumpa, mat į kiną abu jau atėjo kaip išskirtiniai personažai – Alas Jolsonas kaip Džiazo dainininkas, o Mae West kaip Deimantinė Lil (Diamond Lil), šiuos personažus nuolatos ir vaidino, kol žiūrovai jais persisotino.

Tiesa, po „Veros Violetos“ Alas Jolsonas toliau sėkmingai kopė Brodvėjaus karjeros laiptais, kol tapo scenos superžvaigžde, kurios kinas nebegalėjo ignoruoti ir kuri buvo natūralus pasirinkimas pirmajam garsiniam filmui, o Mae West kelias į kino ekranus buvo labiau vingiuotas. Iš „Veros Violetos“ aktorė netrukus buvo išprašyta, mat scenoje atlikta šou žvaigždės – paryžietės Gaby Deslys – imitacija gerokai ją papiktino ir, dar blogiau, sulaukė audringesnės salėje esančių vyrų reakcijos nei pati žvaigždė. Mae West buvo savarankiška, originali ir nevengdavo pareikšti savo nuomonės apie kitus, dirbti su šia aktore kai kam galėjo atrodyti rizikinga. Tad visai nestebina, kad pirmą pagrindinį vaidmenį Brodvėjuje ji atliko spektaklyje, kurį pati parašė, režisavo ir prodiusavo. Pavadinimas garantavo, kad į jį dėmesį atkreips visi: „SEKSAS su Mae West“ – skelbė reklamos spaudoje. Skamba daug patraukliau nei pirminis pavadinimo variantas – „Albatrosas“.

„Sekse“ („Sex“), pasirašytame Jane Mast pseudonimu, Mae West vaidino puolusią moterį – Monrealio prostitutę Mardžę LeMont. Vieną naktį su nuolatiniu klientu, jūreiviu Gregu, grįžusi namo ji randa narkotikų perdozavusią aukštuomenės damą Klarą. Meilės ir aštrių pojūčių ieškojusią poniutę čia mirti paliko suteneris Rokis. Mardžė išgelbsti Klarai gyvybę, tačiau Klara, saugodama savo reputaciją, apkaltina Mardžę, neva tai ši ją apnuodijo, norėdama pavogti jos brangenybes. Priversta palikti Monrealį Mardžė keliauja paskui savo pragyvenimo šaltinį – laivyną. Sustojus Trinidade Mardžę pastebi ir įsimyli jaunas milijonierius Džimis Stantonas ir nežinodamas, kad Mardžė prostitutė, jai pasiperša. Tik porai kartu parvykus į Stantonų namus Mardžė sužino, kad Monrealyje išgelbėta Klara yra Džimio motina. Suprantama, anyta nesidžiaugia sūnaus išsirinkta sužadėtine. Tačiau Stantonų namuose Mardžė dar kartą išgelbsti Klarą, mat nuo pat įvykio Monrealyje moteris yra šantažuojama to paties sutenerio Rokio, kuris grasina visus jos nuotykius išpasakoti jos vyrui. Mardžė, žinodama Rokio paslaptis, pasirūpina, kad jis niekuomet nebevarstytų Stantonų namų durų. Prisipažinusi Džimiui apie savo praeitį, ji taip pat palieka Stantonų namus ir su jūreiviu Gregu išvyksta į Australiją.

„Jos suviliotas“

„Visu įkarščiu“

Pagal nerašytas to meto moralės taisykles „puolusi moteris“, Mardžė, turėtų suprasti savo gyvenimo klaidas ir būti už jas nubausta. Tačiau Mae West veikale to nėra, Mardžė neatgailauja ir neatsiprašinėja dėl savo gyvenimo būdo. Pjesės finale neaišku, ar ji pasimokė ir nuo šiol pakeis savo gyvenimą, Australijoje gyvens „dorai“, ar tiesiog nuvykusi į Australiją toliau versis prostitucija. Paskutinius jos žodžius („I'm going straight – to Australia“) galima perskaityti ir taip, ir anaip. Negana to, „puolusios“ Mardžės personažas parodomas kaip morališkai pranašesnis nei „doros aukštuomenės ponios“ Klaros. Mat, kaip teigia Mardžė, kūno pardavinėjimas jai buvo išgyvenimo būtinybė, vienintelis pajamų šaltinis, o Klara svetimų vyrų glėbio Monrealyje ieškojo skatinama vien instinktų ir noro pasilinksminti. Pjesėje prostitutė Mardžė morališkai triumfuoja prieš aukštuomenės damą, o Mae West savo personažo žodžiais taip pat įkanda ir į teatrą – ne patį pigiausią – dviprasmiško vaidinimo siūlomų malonumų ieškoti atvykusiai publikai.

Nors Mae West kritikai jos kurtus personažus dažnai kaltindavo amoralumu, kiekvienas jų turėjo savitą moralinį stuburą. Aktorė vaidino seksualiai laisvus, tačiau ne amoralius personažus. Sunkiai Mae West kūriniams sektųsi užkabinti ir to laikotarpio teatro bei kino kritikų pamėgtą (beje, ir Lietuvoje) „pornografijos“ etiketę. Štai Lietuvos literatūros ir meno archyve, Kino filmų cenzūros fonde, rastas leidimas antrajam filmui su Mae West (ir pirmam, kuriame ji atlieka pagrindinį vaidmenį) „Jos suvedžiotas“ („She Done Him Wrong“, rež. Lowell Sherman, 1933, leidimas išduotas pavadinimu „Lady Lou“) rodyti. Stebėtina, kad prie filmo apie visus miesto vyrus pažįstančią ir dovanas iš jų neatsisakančią imti burleskos dainininkę, filmo apie į Pietų Ameriką merginas pardavinėjančius mafiozus, Lietuvos kino cenzoriai, mėgę skaičiuoti bučinių ir sijonų ilgį, nerado kaip prikibti! Filmas leistas žiūrėti visiems, be jokių iškarpymų. Cenzoriams pateiktame filmo turinyje taip pat konstatuota, kad Mae West personažas, Ledi Lu, yra „iš esmės dorovinga moteris“.

Iš tiesų, nei ilgų bučinių, nei nuogų kelių, nei kitų panašių „ištvirkimų“ Mae West filmuose nebuvo, tačiau jie kupini sekso! Šis buvo tik sugestijuojamas – gestu, katinišku murkimu ar visu kalnu vieno sakinio juokelių. Sekso scenos vyko ne ekrane, o žiūrovo vaizduotėje, kurią cenzoriams karpyti buvo gerokai sunkiau. Mae West vėl „įkando“ savo žiūrovams ir kritikams: jei šie jos kūrybą vadina pornografija, tai problema visų pirma glūdi jų pačių „ištvirkusioje“ vaizduotėje, jie įsivaizduoja gerokai daugiau, nei yra parodoma ar tiesiogiai pasakoma.

O cenzūruoti rašytoją ir aktorę bandyta ne kartą. Viskas prasidėjo dar teatro scenoje: 1927 m. vasarį, po 375 rodymų (!), policija įsiveržė į Mae West dramą „Seksas“ rodantį teatrą, uždraudė tolesnį rodymą ir sulaikė aktorių trupę. Moralės sargus veikiausiai dar labiau nei „Seksas“ papiktino tuo metu rodyti pradėtas Mae West parašytas spektaklis „Dregas“ („The Drag“), kuriame pasisakyta už homoseksualų teisę į meilę, o scenoje vaidino keletas moterimis persirenginėjančių vyrų (bet nevaidino Mae West), tad nuspręsta nušauti du zuikius vienu šūviu. Autorė už „nepadorią“ produkciją buvo nubausta 10 dienų kalėjimo ir 500 dolerių bauda, taip pat ji iš savo kišenės padengė kitiems aktoriams skirtas baudas. Kalėjime, pačios teigimu, gyveno kaip karalienė, o baudos, palyginti su vaidinimų sėkme, nebuvo tokios skaudžios, maža to – teismas ir jo atgarsiai spaudoje tapo puikiausia reklama! 1928-ųjų spektaklis „Deimantinė Lil“ („Diamond Lil“) buvo didžiausias autorės hitas scenoje, išgryninęs ir įtvirtinęs tolesnį sceninį įvaizdį – stiprios, aštrialiežuvės, visų vyrų geidžiamos ir šį geismą pelningai išnaudojančios, tačiau „iš esmės [savaip] dorovingos moters“.

Pagal „Deimantinę Lil“ sukurtas ir minėtas Holivudo filmas „Jos suviliotas“. Galime sakyti, kad

Nukelta į 13 psl.

Atkelta iš 12 psl.

šį personažą, ar skirtingas jo variacijas, Mae West vaidino visuose dešimtyje savo filmų, pradedant debiutiniu „Kiekvieną vakarą“ („Nigth After Night“, rež. Archie Mayo, 1932, tarpukario Lietuvoje „Beprotiškos nemigo naktys“), baigiant „Įkarščiu“ („The Heat's On“, rež. Gregory Ratoff, 1943). Čia taip pat siekta kontroliuoti autorės produkciją – Mae West su pasididžiavimu sakydavo, kad būtent ji yra viena pagrindinių priežasčių, kodėl Holivudo studijos ėmėsi savicenzūros, 1934-aisiais įvedė vadinamąjį Hayso kodeksą. Pačios teigimu, cenzoriams kiekviename filme ji pateikdavo kelis „žaibolaidžius“ – dialogo eilutes ar scenas, kurios tikrai jiems užklius ir jie reikalaus jas išimti, o tuo pasitenkinę lengviau praleis visas likusias, autorės iš tiesų norimas scenas. Tai Mae West tikrai galėjo padaryti, mat Holivude ne tik buvo pagrindinių vaidmenų aktorė, bet ir pati rašė savo filmų scenarijus, ar bent savo personažo dialogus, taip griežtai kontroliuodama savo įvaizdį ekrane. Šis aktoriaus / scenaristo derinys to meto Holivude buvo išskirtinis.

Ateidama į Holivudą Mae West jau buvo scenos hitas, hitu ji netruko tapti ir ekranuose. Nors debiutavo antraplaniu vaidmeniu, aktorė visiškai užgožė kitus filmo „Kiekvieną vakarą“ aktorius ir toliau vaidino tik pagrindinius vaidmenis. Pirmieji aktorės filmai susuko žiūrovams galvas ir sulaukė milžiniškos komercinės sėkmės, o aktorės / autorės žinomumas peržengė JAV teatrų ribas ir tapo pasaulinis. Būtent dėl filmų, o ne dėl scenos šlovės, apie Mae West sužinoma ir Lietuvoje, beje, visai taip pat kaip ir apie Alą Jolsoną.

To meto Mae West kino karjeroje irgi yra lietuviškų smulkmenų, štai filme „Visu įkarščiu“ („Goin' to Town“, rež. Alexander Hall, 1934) šalia aktorės matome Užpaliuose gimusį rusų kilmės aktorių Ivaną Lebedevą (JAV žinomas kaip Ivan Lebedeff). Po revoliucijų Rusiją palikęs aktorius Holivude dažniausiai vaidindavo antraplanius Rusijos ar Pietų Amerikos aristokratų blogiukų vaidmenis, ne išimtis ir šis filmas. Čia aktoriaus personažas Pietų Amerikoje bando suvilioti netikėtai praturtėjusią Mae West vaidinamą dainininkę ir pavogti jos palikimą, tačiau Mae West įkūnijamos moterys pernelyg protingos, kad užkibtų ant tokių vyrų kabliuko.

Tiesa, patys Mae West filmai tarpukario Lietuvoje didelio populiarumo nesulaukė, daugelis jų čia net nerodyti. Kandus aktorės humoras, dviprasmiški posakiai sunkiai pasidavė vertimui ir žiūrovų liko neįvertinti. Panašaus likimo šalyje tuo metu sulaukė ir brolių Marxų komedijos bei daugelis *screwball* komedijos žanro filmų. Tačiau aktorės populiarumas neliko nepastebėtas, 4-ojo dešimtmečio Lietuvos spaudos pramogų skiltyse išspausdintas ne vienas aktorės portretas, aptarinėta jos karjera Holivude, gaunamas atlyginimas (aktorė vienu metu buvo daugiausiai uždirbanti moteris Holivude) ir, žinoma, išskirtinė smėlio laikrodžio figūra, dėl kurios „Lietuvos žinios“ Mae West vadino „idealia apvalių linijų moterimi“. Vis dėlto daugiausia dėmesio šalies spaudoje ji sulaukė 4-ojo dešimtmečio pabaigoje, kai paaiškėjo, kad sekso ikona tapusi aktorė jau kelis dešimtmečius slepia faktą, jog yra ištekėjusi. Tokia žinia Lietuvos spaudoje gal būtų buvusi anokia naujiena, visokiausių skandalų Holivude nors vežimu vežk, jei ne viena smulkmena – aktorės vyras, pasirodo, buvo lietuvis!

Aktorė už savo kolegos, vodevilio atlikėjo, šokėjo, Franko Wallace'o ištekėjo 1911-aisiais, būdama aštuoniolikos. Pora susituokė toli nuo namų, kartu išvykę į turą po šalį. Nežinia, kas Mae West traukė tekėti – meilė, baimė, laisvė ar maištas, bet jaunikis buvo prisaikdintas apie santuoką nieko nepasakoti Mae tėvams, o po pusmečio apskritai savo sutuoktinės apleistas. Gal Frankas ir būtų užmiršęs Mae West, jei ši, kaip jis, būtų likusi tik nežymia atlikėja, bet pamačius jos veidą populiariausiuose filmuose, sužinojus, kiek pinigų ji uždirba, vyrui staiga atgijo atmintis, kad žmona jį paliko, tačiau oficialiai neišsiskyrė. Jei pora dabar išsiskirtų, tai pagal teisės normas ir turtą kažkaip reikėtų dalintis: jis jai trečdalį savo (t.y. nieko), o ji jam – trečdalį savo... Štai ir pradėjo vyras ieškoti žmonos, kreipėsi į spaudą ir advokatus, šie 1935-aisiais iškapstė santuokos liudijimo kopiją.

Iš pradžių neigusi vedybas, po kelerių metų aktorė santuoką viešai pripažino. Lietuvos žiniasklaida suūžė: pasirodo, Frank Wallace – tik sceninis slapyvardis, o štai santuokos liudijime įrašyta Frank Szhatkus, skaityk – Pranas Šatkus (viename iš vėlyvųjų savo interviu Mae West yra teigusi, kad tikroji jos pirmojo vyro pavardė „buvo neištariama“). Pasirodo, tai JAV gimęs lietuvių emigrantų vaikas, dargi neblogai pažįstamas kai kurių lietuvių išeivių. Ot turėjo smagumo Lietuvos laikraštininkai! Nors reikia juos pagirti: Amerikos lietuvio „pasiekimais“ jie nesididžiavo, vadino jį „nevykusiu mūsų tėvynainiu“, panorusiu suktai pasipelnyti.

O pasipelnyti Šatkui nepavyko. Skyrybų bylai nuėjus į teismą apie bet kokius pinigus teko greit pamiršti, mat paaiškėjo, kad Šatkus dar 1915 m. vedė antrą kartą, o apie nebaigtą pirmąją santuoką prisiminė tik antrajai iširus. 1943-iaisiais pora oficialiai išsiskyrė. Pinigų kalnų Šatkus nesusižėrė, bet sakoma, kad iš geros valios Mae West šiek tiek jam „numetė“. Pati taip pat teigė, jog žinodama, kad jau yra oficialiai susituokusi, tapusi populiari išvengė daug galimų kvailysčių.

Panašiu metu baigėsi ir Mae West kino karjera Holivude, nes per dešimt metų žiūrovai pasisotino nekintančiu jos personažu. Tačiau į šeštąją dešimtį įkopusi sekso ikona toliau tęsė sėkmingą karjerą scenoje, kūrė įspūdingus šou Las Vegase, per kuriuos ją gulinčią ant sofos į scena įnešdavo raumeningi apsinuoginę kultūristai, tarp jų ir būsimas vyras – trisdešimčia metų už aktorę jaunesnis Paulas Novakas, su kurio ji išgyveno 26 metus, iki savo mirties 1980-aisiais. 8-ajame dešimtmetyje Mae West su dar dviem filmais grįžo į kino ekranus, juose vaidino iš esmės pačią save, tiksliau, savo legendą: po aktorės kojomis toliau griuvo jauni vyrai, o ji laidė dviprasmiškus juokelius. Mae West tapo neatskiriama nuo savo kurto personažo, ir būtent šis personažas šiandien yra atsimenamas kaip Mae West.

Baigiant reikia paminėti dar vieną lietuvišką Mae West mozaikos dalį. Neilgai trukus po žvaigždės mirties apie ją buvo sukurtas biografinis televizijos filmas „Mae West“ (rež. Lee Philips, 1982), sekso ikoną jame įamžino Amerikos lietuvė aktorė Ann Jillian (Ann Jura Nauseda, arba Ona Jūratė Nausėdaitė), kurios tėvai Lietuvą paliko Antrojo pasaulinio karo metais. Ann Jillian sukurtas Mae West paveikslas sulaukė plataus kritikų pripažinimo, aktorė už vaidmenį

Mae West

buvo nominuota „Emmy“ apdovanojimui, o filmas vis dar yra vienintelis vaidybinis biografinis filmas, skirtas legendos karjerai, tad – tai gera stotelė platesnei pažinčiai su ja. Bet pirmiausia – pirminiai šaltiniai, t.y. pačios Mae West filmai, kurie šiandienos Lietuvos publikai gal pasirodys priimtinesni nei prieš 90 metų.

Kronika

Europos politinė istorija – detektyvinio romano forma

Leidykla „Tyto alba“ išleido ir pristato visuomenei advokato Jono Ramučio Smilgevičiaus istorinį trilerį „Marta fon Macer“. Tai trečioji autoriaus knyga. Fikcija joje susilieja su realiais 1922–1923 m. Europos istoriniais įvykiais, pirmiausia – slaptąja Pirmąjį pasaulinį karą laimėjusių ir pralaimėjusių šalių diplomatija. Ne paskutinis vaidmuo čia tenka ir bolševikinei Rusijai, bandančiai neleistinais būdais skverbtis į tarptautinę politinę areną. Taip knyga susišaukia su dabarties istoriniais įvykiais, nes Rusijos veikimo metodai iki šiol nėra pasikeitę. Po diplomatinius ir žvalgybinius užkulisius skaitytoją vedžioja autoriaus pramanyta gražuolė agentė Marta fon Macer, juos tarsi ironizuojanti ir komentuojanti. Tad Smilgevičiaus romanas jungia istorinės kronikos ir detektyvo žanrus.

Romaną „Marta fon Macer“ pristatantis politikas, diplomatas Mečys Laurinkus pabrėžia, kad skaitytojas jame patrauklia forma supažindinamas su svarbiausiais to meto įvykiais, lėmusiais pasaulio

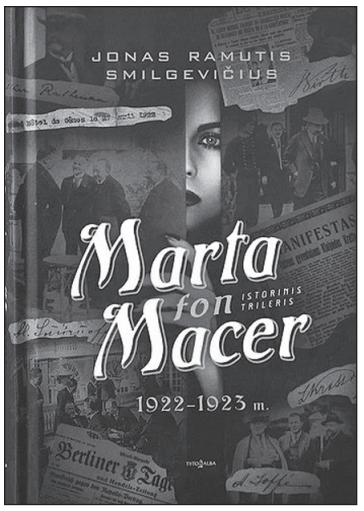

ateitį: „Vokietija vaduojasi iš Versalio sutarties. Galvas kelia naciai. Į politinę areną braunasi bolševikinė Rusija. Europos diplomatijos istorijoje klestėjo slaptoji diplomatija. Ne išimtis – ir politinės žmogžudystės.“

1922 m. birželio 24 d. Berlyne pakeliui į darbą buvo nušautas Vokietijos užsienio reikalų ministras Walteris Rathenau. Šis žydų kilmės politikas, Vokietijos demokratų partijos įkūrėjas, buvo įsitikinęs, kad laimėtojams mokamos reparacijos gali pasitarnauti visos Europos pokariniam atkūrimui ir tautų santarvei, kvietė bendradarbiauti su socialdemokratais. Jei ne Rathenau mirtis, Vokietijos istorija galėjo pakrypti kitaip.

„Laikai, į kuriuos nukeliu skaitytojus, man nepatinka, bet svarbiausia ne veiksmo metai, o ką noriu pasakyti. Juk nereikia bijoti keistis tavo požiūrį atitinkančiomis mintimis, kurios kitiems gali atrodyti nepatogios. Apskritai, visas XX amžius – ypatingas. Pasauliniai karai, bolševizmas, fašizmas, partijų tapatinimasis su valstybe, bandymai žmogų paversti žvėrimi ir... nesvietiškas noras įeiti į istoriją net naikinimo kaina“, – sako romano autorius Jonas Ramutis Smilgevičius.

7md inf.

Anonsai

„Pirmoji banga“ kviečia atrasti avangardinio kino pradininkę Germaine Dulac

Germaine Dulac buvo rašytoja, žurnalistė, teoretikė, prodiuserė, scenaristė, poetė, režisierė, siurrealistė ir daugumos šių sričių pradininkė. Nepaisant savo milžiniško indėlio į kino istoriją, šiandien ji mažai žinoma. „Scanoramos“ satelitinis ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“ rugsėjo 7–10 d. „Skalvijos“ kino centro salėje kvies atrasti avangardinio kino pradininkės kūrybą.

Įkvėpė simbolistinis menas

Germaine Dulac buvo aktyvi feministė, garsi kovotoja už moterų teisę balsuoti, ir remdamasi šiomis idėjomis įrodė, kad kinas su savitomis išraiškos priemonėmis per pojūčius gali perteikti dvasines būsenas bei tam tikras emancipacijos idėjas. Ji daug rašė apie teatrą ir buvo gerai žinoma tarp Paryžiaus intelektualų bei menininkų. Be to, pirmoji nufilmavo „Tour de France“ dviračių lenktynes.

Dulac įkvėpė Gražiosios epochos simbolistinis menas: nuo „Les Nabis“ tapybos iki Ibseno pjesių, Debussy muzikos ar Isadoros Duncan ir Loïe Fuller arabeskų. Siekis užfiksuoti vidinę žmogaus tikrovę tapo bendra jos formalių eksperimentų ir meninės karjeros gija. Visai kaip Picasso ir Braque'as, kubizmo, kuris iš pradžių turėjo būti realistinė meno forma, atstovai, Dulac ir jos amžininkai save pozicionavo tarp absoliučios abstrakcijos ir dokumentalistinių tyrimų, pabrėždami siekį sukurti naują prancūziškojo realizmo formą.

Metant iššūkį normoms

Karo traumuotoje visuomenėje, paženklintoje ryškaus kontrasto tarp konservatyvaus oficialiojo diskurso ir naujos 3-iojo dešimtmečio laisvės, Dulac karštai tikėjo, kad kinas ir jo modernumas gali geriau nei bet kuris kitas menas išreikšti tiek „naujajam vyrui“, tiek „naujajai moteriai“ būdingą vidinį gyvenimą ir socialinę realybę.

Ji naudojo refleksyvias pasakojimo struktūras, vaizdines asociacijas ir abstrakčius techninius efektus, tarsi arabeskos forma perteikdama savo progresyvius idealus. Jos darbų grožis, sudėtingumas ir drąsa bei to, ką ji vadino „grynuoju kinu“, teikiami džiaugsmai – visa tai galima atrasti tiek komerciniuose, tiek eksperimentiniuose jos filmuose.

Pirmieji feministiniai filmai

„Pirmosios bangos“ žiūrovai turės galimybę pamatyti vieną pirmųjų atvirai feministinių filmų „Besišypsanti ponia Bedė“ („La Souriante madame Beudet“, 1923) ir neoficialiu jo tęsiniu laikomą „Kvietimą į kelionę“ („L'Invitation au voyage“, 1927). Abi juostos per kino pojūčius atskleidžia moterų vidinį gyvenimą, jų svajones apie laisvę ir seksualumą.

Europos šalių kino forumo „Scanorama“ satelitinis renginys – ankstyvojo kino festivalis „Pirmoji banga“ – vyks rugsėjo 7–10 d. „Skalvijos“ kino centre. Projektą iš dalies finansuoja Lietuvos kino centras ir Vilniaus miesto savivaldybė.

Rengėjų inf.

Parodos

Vilnius

Nacionalinė dailės galerija
Konstitucijos pr. 22
„Septynios tarpukario Vilniaus menininkės NDG nuolatinėje ekspozicijoje“
Nomedos ir Gedimino Urbonų paroda „Dalinai užpelkinta institucija“
Paroda „6 arai priežiūros. Kolektyviniai sodai“
iki 10 d. – lauko paroda „Sankirtos“

Radvilų rūmų dailės muziejus
Vilniaus g. 24
Emilijos Škarnulytės paroda „Švytintys kambariai“
Paroda „Protesto menas: sovietmečio nepaklusnieji. Iš Lietuvos nacionaliniam dailės muziejui dovanotos Vladimiro Tarasovo kolekcijos“
Parodos „Gyvastingieji senojo pasaulio profiliai“ ir „Nuostabieji karo pabėgėliai“
Paroda „Anapus kadro: meninė Korėjos fotografija nuo XX a. 3 dešimtmečio iki mūsų dienų“

Vilniaus paveikslų galerija
Didžioji g. 4
Paroda „Senieji meistrai iš Ukrainos muziejų. Nacionalinis Bohdano ir Varvaros Chanenkų dailės muziejus ir Lvivo nacionalinė Boryso Voznyckio dailės galerija“
Parodos „Florentem“ ir „Kunstkamera“
Paroda „Ar ji prisikels?“ (Goyos raižiniai iš Nacionalinio Bohdano ir Varvaros Chanenkų muziejaus)
Paroda „(Įsi)vaizduojant save: Lietuvos dailininkų autoportretai nuo XIX a. iki šių dienų“

Taikomosios dailės ir dizaino muziejus
Arsenalo g. 3A
Julijono Urbono instaliacija „Planeta iš žmonių“
iki 10 d. – paroda „Vilnius. XXI amžiaus heraldika“
iki 10 d. – paroda „Susipažinkime su estų dizainu. Įžanga“
iki 3 d. – Parodos „Kalamas ir teptukas“, „Žinia iš „idealaus pasaulio“ (Nacionalinis Bohdano ir Varvaros Chanenkų dailės muziejus)

V. Kasiulio dailės muziejus
A. Goštauto g. 1
Paroda „Litvakų dailininkai Paryžiuje“
Paroda „Lygtis su nežinomaisiais. Lietuvos dailininkai Vokietijoje nuo 1945 m. iki dabar“

Lietuvos nacionalinis muziejus
Naujasis arsenalas
Arsenalo g. 1
Paroda „Neišspręsta kompozicija. Antrasis pasaulinis karas sovietų Lietuvos dailėje“
Paroda „Laiko šukės ir aidai. Sovietinė cenzūra Rimanto Dichavičiaus kūryboje“
Senasis arsenalas
Arsenalo g. 3
Paroda „Paveldas – mano, visuomenės, valstybės?“

Istorijų namai
T. Kosciuškos g. 3
Tarptautinio šiuolaikinės tekstilės festivalio paroda „Imagine!“

Vilniaus gynybinės sienos bastėja
Bokšto g. 20 / 18
Paroda „Galingi, nes vieningi“
Paroda „Vardan jos, laisvos“

Kazio Varnelio namai-muziejus
Didžioji g. 26
Paroda „Kolekcionavęs ir kolekcionuojamas: Kazio Varnelio kūryba iš privačių rinkinių Lietuvoje“

Signatarų namai
Pilies g. 26
Ekspozicija „XX a. pradžios tautinio atgimimo ir nepriklausomos Lietuvos valstybės atkūrimo istorija (1900–1918)“
Miglės Anušauskaitės komiksų paroda „Signatarės pirmame plane“
Interaktyvi paroda „Laisvės siekis kaip žaidimas-įvykis“

Buvusioji areštinė
T. Kosciuškos g. 1
Paroda „Spąstai su centriniu šildymu“

Valdovų rūmai
Katedros a. 4
Raimondo Paknio fotografijų paroda „Laiko pėdsakai: sienos ir spalvos“
Paroda „Ukrainos laisvės simboliai“

Bažnytinio paveldo muziejus
Šv. Mykolo g. 9
iki 4 d. – tarptautinė paroda „Dvylika. Iliustracijos ir komiksai“

MO muziejus
Pylimo g. 17
Paroda „Vilniaus pokeris“, skirta Vilniaus 700 metų jubiliejui
Mažoji paroda vaikams „Troleibuso ūsai“

Lietuvos meno pažinimo centras „Tartle“
Užupio g. 40
Paroda „Vilniaus laikas“

Vilniaus muziejus
Vokiečių g. 6
Paroda „Krasnuchos istorijos“
Paroda „vilniaus_kambariai_v.1.1“

VDA galerija „Akademija“
Pilies g. 44
Onės Austėjos Maldonytės keramikos paroda „Virtuoti“

VDA galerija „Artifex“
Gaono g. 1
Vilmos Bader paroda „Saulė pakils“

Adomo Galdiko muziejus
Arklių g. 20–1
Adomo Galdiko paroda „Ritualinė gamta“

Prospekto fotografijos galerija
Gedimino pr. 43
iki 2 d. – Kotrynos Ūlos Kiliulytės paroda „Arktinis pilnėjimas“

Vilniaus fotografijos galerija
Stiklių g. 4
Kęstučio Grigaliūno interaktyvi instaliacija „Pokaris, 1946“

Pamėnkalnio galerija
Pamėnkalnio g. 1
nuo 5 d. – Dovydo Alčauskio ir Eglės Petrošiūtės paroda „Builder“

Galerija „Vartai“
Vilniaus g. 39
Agatos Orlovskos paroda „Per Speculum et in Aenigmate“

Galerija „Arka“
Aušros Vartų g. 7
nuo 6 d. – paroda „Aprengtas namas. Derinimasis prie sezoninės vaizduotės“

(AV17) galerija
Totorių g. 5
nuo 7 d. – Jurgos Barilaitės paroda „Dugnas“

Marijos ir Jurgio Šlapelių muziejus
Pilies g. 40
Gretos Skaraitienės fotografijų paroda „Mažyčiai mūsų gyvenimai“

Galerija „Meno niša“
J. Basanavičiaus g. 1
Jelenos Škulis paroda „Pauzė. Prie karo upės“

Vilniaus rotušė
Didžioji g. 31
Paroda „Permacrisis“ (Egmonto Bžesko, Audriaus Gražio, Tado Gutausko ir Vilmanto Marcinkevičiaus kūriniai)
nuo 1 d. – paroda „Interpretuojant Gucevičių“

Galerija „Kunstkamera“
Ligoninės g. 4
Paroda „Civitas Vilnensis III“

Teatro, muzikos ir kino muziejus
Vilniaus g. 41
Paroda „Vilnius kine“

Energetikos ir technikos muziejus
Rinktinės g. 2
nuo 8 d. – Ievos Austinskaitės fotografijų paroda „Ki |r| timai“

Vilniaus vaikų ir jaunimo meno galerija
Vilniaus g. 39 / 6
iki 10 d. – paroda „Vilniaus teatras „Lėlė“. Velta, kalta, drožinėta“

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
Gedimino pr. 51
Paroda „Pasaulis sukosi 33 greičiu. Vilniaus plokštelių įrašų studija (1964–1992 m.)“
Paroda „Vasara su legendiniu „Nykštuku“
Paroda, skirta Felicijos Bortkevičienės 150-osioms gimimo metinėms „... Ir visai tautai bus šviesiau“
nuo 1 d. – Katerynos Beslik paroda „Huliaipolė – mano mažoji Tėvynė“

Stasio Vainiūno namai
A. Goštauto g. 2
Aloyzo Stasiulevičiaus tapyba

„Jono Meko skersvėjis“
Užupio g. 24
iki 10 d. – Andriaus Paulavičiaus ir Gedimino Endriekaus paroda „Atvertys“

Kaunas

Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus
V. Putvinskio g. 55
Paroda „Žalia“
iki 3 d. – Kodo Chijiiwos (Japonija) fotografijų paroda „Jūra – Yura“

Kauno paveikslų galerija
K. Donelaičio g. 16
Paroda „Antanas Ingelevičius: kūrėjas ir miestas“
Evaldo Ivanausko fotomontažų paroda „Pašnekesiai su Vincu Firinausku“
iki 3 d. – tarpdisciplininio meno dueto BIONICS paroda „codex.prototype“

Adelės ir Pauliaus Galaunių namai
Vydūno al. 2
Romano Averincevo tapybos darbų paroda „Būti ar nebūti tarp... Mediumas“

Maironio lietuvių literatūros muziejus
Rotušės a. 13
Aleksandros Laucevičiūtės-Čipkienės (1922–2009) paroda „Nesibaigianti vasara“
Vilniaus 700 metų gimtadieniui ir Birutės Pūkelevičiūtės 100 metų sukakčiai skirta paroda „Didmiesčių sankryža“

Galerija „Meno parkas“
Rotušės a. 27
iki 7 d. – Gabrielės Aleksės ir Petro Lincevičiaus paroda „Prosakmė“

Kauno centrinis paštas
Laisvės al. 102
14-oji Kauno bienalė „Artumo geografija“

Kauno tvirtovės parko kultūros erdvė P.A.R.A.K.A.S
Prancūzų g. 2
14-oji Kauno bienalė „Artumo geografija“

Kauno fotografijos galerija
Vilniaus g. 2
Vytauto V. Stanionio paroda „Luko vaikystė“

Klaipėda

Lietuvos dailės muziejaus Prano Domšaičio galerija
Liepų g. 33
Žilvino Kempino paroda „Šviesos skulptūros“
Fotografijos paroda „Atodangos. Tapatybės paieškos Lietuvos fotografijoje“
iki 3 d. – Dalios Matulaitės darbų paroda „Tėvynės tema“

Klaipėdos kultūrų komunikacijų centras
Didžioji Vandens g. 2
Adomo Danusevičiaus paroda „Ranka, kuri pati piešė“
Björno Drenkwitziaus (Vokietija) paroda „Nematerialus turinys / Immaterial Production“

Klaipėdos galerija
Bažnyčių g. 6
iki 2 d. – Karinos Kazlauskaitės paroda „Tekėjimas“

Laikrodžių muziejus
Liepų g. 12
iki 4 d. – paroda „Kasdienybės architektės. Gyvenamųjų interjerų baldų dizainas. 1959–1984“

Buvęs VDA Klaipėdos fakultetas
S. Daukanto g. 16
nuo 2 d. – Beno Šarkos fotografijų paroda „Mes vis pūtėme dūmus ir aušo rytai“, dedikuota Raimundui Urbonui

Šiauliai

Dailės galerija
Vilniaus g. 245
iki 2 d. – Latvijos menininkų teminė šiuolaikinio meno paroda „Maistas“

Fotografijos muziejus
Vilniaus g. 140
Paroda „Apie muzikinės scenos maištininkus“

Panevėžys

Panevėžio miesto dailės galerija
Respublikos g. 3
iki 2 d. – paroda „PAN 55-45“

Fotografijos galerija
Vasario 16-osios g. 11
Valdo Jenciaus fotoparoda

Panevėžio kraštotyros muziejus
Vasario 16-osios g. 23
Paroda „Senosios aukštaičių vestuvės“

Druskininkai

M.K. Čiurlionio memorialinis muziejus
M.K. Čiurlionio g. 35
M.K. Čiurlionio namų-muziejaus 60-mečiui skirta paroda „Vilkas ir žvirblis: kaip namai muziejumi tapo“

Tauragė

Tauragės krašto muziejus „Santaka“
Dariaus ir Girėno g. 5
Paroda „Metalo alchemija. Edmundo Frėjaus sugrįžimas“

Trakų Vokė

Trakų Vokės dvaro sodyba
Žalioji a. 2A
Skirmantės Žemaitytės paroda „Tėkmė“

Telšiai

VDA Telšių galerija
Kęstučio g. 3
iki 5 d. – Algimanto Švėgždos piešinių paroda „Iš medžio gyvenimo“

Akmenės krašto muziejus
K. Kasakausko g. 17
Šiaulių „Aušros“ muziejaus organizuota tarptautinė paroda „Kuršo ir Žiemgalos kunigaikštystė ir Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1561–1795 m.“

Zarasai

Saukų galerija
D. Bukonto g. 1
Šarūno Saukos ir Nomedos Saukienės darbų paroda

Zarasų kultūros centro erdvė „Kupolė“
Salos g. 8
iki 10 d. – Arturo Bumšteino ir Alano Gurino paroda „Be pavadinimo“

Marcinkonys

Marcinkonių stoties galerija
Kastinio g. 1C
iki 3 d. – paroda „Ir saulė, ir mėnulis, ir visos žvaigždės. Orvidų sodyba fotografijose“

Vilkaviškio r., Paežerių k.

Paežerių dvaro sodyba
Dvaro g. 6
Paroda „Kūnijimasis“

Spektakliai

Vilnius

Lietuvos nacionalinis dramos teatras
Naujoji salė
6–9 d. 19 val. – PREMJERA! J. Strømgreno „RULETĖ“. Rež., scenogr., dramaturg., choreogr., muzikos parinkėjas J. Strømgrenas, kost. dail. D. Gudačiauskaitė, šviesos dail. A. Jankauskas. Vaidina K. Cicėnas, A. Pociūtė, R. Saladžius, R. Valiukaitė, A. Zabotkaitė
Mažoji salė
2 d. 19 val. – „ŽMOGAUS BALSAS“ (pagal F. Poulenco monooperą). Rež. V. Masalskis (Klaipėdos jaunimo teatras)
5 d. 19.30 – R. Ribačiausko „VAIDINA MARIUS REPŠYS“. Rež. M. Jančiauskas
6 d. 19.30 – R. Duncano „ABELARAS IR ELOIZA“. Rež. R. Ramanauskas
7 d. 19.30 – „LIUDIJIMAI (pagal Ukrainos moterų pasakojimus). Rež. O. Koršunovas
8 d. 19.30 – M. Algus „SIEROS MAGNOLIJOS“. Rež. E. Švedkauskaitė
9 d. 19.30 – Platono „DIALOGAI“. Rež. M. Ivanauskas
10 d. 16 val. – P. Shafferio „EQUUS“. Rež. J. Brazys

Vilniaus mažasis teatras
8 d. 18.30 – W. Shakespeare'o „KAIP JUMS PATINKA“. Rež. U. Bartoševičiūtė

Vilniaus senasis teatras
2 d. 18 val., 3 d. 18, 20 val. *Markučių dvare* – A. Čechovo „DĖDĖ VANIA“. Rež. ir insc. aut. T. Montrimas
7 d. 18.30 *Mažojoje salėje* – P. Priažko „TREČIA PAMAINA“. Rež. A. Darela

Vilniaus teatras „Lėlė“
Didžioji salė
2, 3 d. 11 val. – PREMJERA! „KARLSONAS“ (pagal A. Lindgren knygą). Rež. A. Storpirštis
9 d. 12 val. – Just. Marcinkevičiaus „VORO VESTUVĖS“. Rež. A. Mikutis
10 d. 12 val. – S. Siudikos „PRINCESĖ IR KIAULIAGANYS“. Rež. A. Mikutis
Mažoji salė
1 d. 18.30, 2 d. 14 val. – Š. Datenio „EVOLIUCIJA“. Rež. Š. Datenis
3 d. 14 val. – „AUKSO OBELĖLĖ, VYNO ŠULINĖLIS“ (pagal lietuvių liaudies pasaką). Scen. aut. ir rež. R. Driežis
9 d. 14 val. – „ANGELIUKAS. ŽIRAFA. BATUKAS“ (pagal M. Gusniovskos pjesę „Beprasmybė, Angeliukas, Žirafa ir Staliukas“). Rež. A. Sunklodaitė

Palėpė
10 d. 14 val. – „KIŠKIŲ SUKILIMAS“ (pagal K. Binkio poemą). Scenarijaus aut., rež. ir dail. R. Driežis

„Menų spaustuvė“
5–10 d. 12.02 – cirko festivalis „Helium“

Kaunas

Nacionalinis Kauno dramos teatras
1 d. 15 val. *Mažojoje scenoje* – „LABAS, LAPE!“ (pagal E. Daciūtės pasaką „Laimė yra lapė“). Rež. E. Kižaitė

2 d. 15 val. *Mažojoje scenoje* – A. Sunklodaitės „KIŠKIS PABĖGĖLIS" (pagal L. Jakimavičiaus knygelę „Lapė ir kaliošai").
Režj. A. Sunklodaitė
9, 10 d. 15 val. *Rūtos salėje* – M. Myllyaho „PANIKA". Režj. K. Gudmonaitė

Kauno valstybinis muzikinis teatras
7 d. 18 val. – PREMJERA! J. Massenet „PELENĖ". Pastatymo muzikinis vad. ir dir. E. Pehkas (Estija), režj. ir choreogr. J. Naelis (Estija), scenogr. ir kost. dail. M. Nurmsas (Estija), chormeister. ir dir. asistent. R. Vaitkevičiūtė. Atlikėjai Z. Nalewajek (Lenkija), J. Šležaitė, A. Levis (JAV), E. Zemlenyi (Vengrija), L. Pautienius, G. Bukinė, I. Goleckytė, V. Prudnikovas, Kauno valstybinio muzikinio teatro choro artistai, Kauno valstybinio muzikinio teatro simfoninis orkestras (Kauno valstybinio muzikinio teatro ir Estijos koncertinės įstaigos „Promfest" projektas)

Kauno kamerinis teatras
2, 3 d. 10, 12 d. – PREMJERA! „GAJA MARA". Režj. I. Jackevičiūtė, dail. I. Pačėsaitė, liaudies dainas parinko B. Bublytė, muziką kūrė A. Zdanavičiutė. Vaidina V. Klimčiauskaitė ir K. Savickytė

Kauno lėlių teatras
3 d. 12 val. *prie Kauno valstybinio lėlių teatro* – sezono atidarymo šventė „Į pasakų šalį"
3 d. 13.30, 9 d. 12 val. – „SLAPTAS LĖLIŲ GYVENIMAS". Režj. M. Mičiulytė
10 d. 12 val. – „DANTUKŲ TROLIAI". Režj. O. Žiugžda

KLAIPĖDA
Klaipėdos valstybinis dramos teatras
8 d. 18.30, 9 d. 17 val. – PREMJERA! B.-M. Kolteso „VAKARŲ KRANTINĖ". Režj. A. Juška, scenogr. L. Liepaitė, komp. V. Kisevičius, šviesų dail. J. Kuršis, kost. dail. N. Rumbutis,vaizdo projekcijų meninis pastatymas K. Jaroševičiaus. Vaidina D. Kulionytė, I. Reklaitis, D. Meškauskas, R. Idzelytė, E. Barauskaitė, D. Želvys, L. Luotė, M. Nkenda

ŠIAULIAI
Šiaulių dramos teatras
1, 2 d. 20 val. – A. Špilevojaus „PAKELIUI". Režj. A. Špilevojus (spektaklis-kelionė autobusu)
3 d. 17 val. *Mažojoje salėje* – filmo „Dekadentas nr. 2419" seansas ir diskusija su T. Venclova
9 d. 18 val., 10 d. 17 val. *susitikimo vieta prie skulptūros „Aušra"* – spektaklis „DIDIEJI ŠIAULIAI". Režj. I. Jarkova-Bučienė, A. Matutis

PANEVĖŽYS
Juozo Miltinio dramos teatras
1 d. 18 val. – A. Špilevojaus „NEIŠMOKTOS PAMOKOS". Režj. A. Špilevojus
2, 3 d. 18 val. – PREMJERA! „TAS KEISTAS NUTIKIMAS ŠUNIUI NAKTĮ" (S. Stephenso adaptacija pagal M. Haddono romaną). Režj. A. Jankevičius

Koncertai

VILNIUS
Lietuvos muzikų rėmimo fondas
9 d. 17.30 – koncertų sezono pradžiai. E.L. Dvarionaitės (Austrija) ir S. Poškos (Vokietija) koncertas. Programoje M.K. Čiurlionio, A. Šenderovo, V. Bartulio, R. Schumanno, C. Francko ir kt. kūriniai

Festivalis „Banchetto musicale '23"
5 d. 19 val. *Vilniaus arkikatedroje bazilikoje* – T. Riccio (apie 1540–apie 1601) Mišios, dedikuotos Lenkijos karaliui ir Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Steponui Batorui. Projekto vadovas ir dirigentas D. Bratschke (Vokietija). Atlikėjai choras „Brevis" (vad. G. Venislovas), vokalinis ansamblis „Duodeco" (vad. P. Vanžodis), „Schola Gregoriana Sancti Casimiri" (Lenkija, vad. M. Perkowskis), Aušra ir Vidas Pinkevičiai (vargonai), A. Rotaru (klavesinas, Vokietija), A. Paukšėnis (violončelė, Latvija)

Bibliografinės žinios

MENAS. FOTOGRAFIJA

Abipus tūkstantmečių slenksčio = On both sides of the millennium threshold : fotoalbumas / Antanas Stanevičius ; [vertėja Sigita Pevcevičiūtė]. – Klaipėda : Eglės leidykla, 2023. – 375, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-432-160-3 (įr.)

The art of Vilnius / Nikolai Vorobyov ; photographs by Jan Bułhak and contemporary photographers [Arūnas Baltėnas, Antanas Lukšėnas, Raimondas Paknys, Kęstutis Stoškus] ; essays by Giedrė Jankevičiūtė and Tomas Venclova ; [translator Albina Strunga]. – [Vilnius] : R. Paknio leidykla, 2023. – 245, [2] p. : iliustr.. – ISBN 978-9955-736-89-9 (įr.)

Jūra – Yura : Kodo Chijiiwa : [fotografijų paroda, 2023 m. birželio 29 – rugsėjo 3 d. Nacionaliniame M.K. Čiurlionio dailės muziejuje, Kaune] : [katalogas] / [teksto autorė Yolita René-Šegždaitė] ; [vertimai: Palmira Sakalauskienė, Giedrė Milinytė, Marc Witter, Lionbridge company]. – Kaunas : Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus, 2023. – 147, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-9955-471-82-0

Nematytas Silvestras Džiaukštas = The unseen Silvestras Džiaukštas : [katalogas] / [sudarytoja Lina Bilinskienė] ; [tekstų autorė Nijolė Tumėnienė] ; [vertėjas Matas Bilinskas]. – Vilnius : [G. Petrova-Džiaukštienė], 2023. – 74, [2] p. : iliustr.. – Tiražas 150 egz.. – ISBN 978-609-08-0249-6

Viktoras Paukštelis : tapyba : [parodos „Viktoras Paukštelis. Chromatika. Tapyba. 2020–2023" knyga] / [sudarytoja Raminta Jūrėnaitė] ; [tekstų autoriai Raminta Jūrėnaitė, Viktoras Paukštelis] ; [vertėjas Darius Sužiedėlis]. – Kaunas : Nacionalinis M.K. Čiurlionio dailės muziejus, [2023]. – 119, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 600 egz.. – ISBN 978-9955-471-81-3

GROŽINĖ LITERATŪRA. LITERATŪROS MOKSLAS

104 eilėraščiai / Tomaž Šalamun ; sudarė ir iš slovėnų kalbos vertė Laima Masytė. – [Vilnius] : Hieronymus, [2022]. – 179, [5] p.. – Tiražas 500 egz.. – ISBN 978-609-96297-6-6

Gėlės kaip šunys : eilėraščiai / Diana Paklonskaitė. – Vilnius : [Asociacija] „Slinktys", 2023. – 95, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-8286-44-1

Griuvėsių mergaitė : Anos svajonė apie laimę / Lilly Bernstein ; iš vokiečių kalbos vertė Asta Dvilaitienė. – Vilnius : Briedis, 2023. – 354, [2] p.. – ISBN 978-609-494-050-7 (įr.)

Ir dar : užrašai, fragmentai, esė / Valentinas Sventickas. – Vilnius : Homo liber, [2023]. – 247, [1] p.. – Tiražas 500 egz.. – ISBN 978-609-446-289-4 (įr.)

Kai jis buvo pašėlęs : Frančeskos istorija : [romanas] / Julia Quinn ; iš anglų kalbos vertė Viktorija Uzėlaitė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 387, [2] p.. – (Bridžertonai ; kn. 6). – Tiražas 3500 egz.. – ISBN 978-609-01-5651-3 (įr.)

Kažkur : [eilėraščiai] / Gintautas Labanauskas ; [iliustracijos: Gintaras Pankevičius]. – Kaunas : Eurispauda, 2023. – 146, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 300 egz.. – ISBN 978-609-8261-33-2

Kultas : [romanas] / Camilla Läckberg, Henrik Fexeus ; iš švedų kalbos vertė Laimutė Bareišienė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 701, [2] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-01-5638-4 (įr.)

Kur krenta šviesa : romanas apie Prancūzijos revoliuciją / Allison Pataki, Owen Pataki ; iš anglų kalbos vertė Ieva Venskevičiūtė. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 444, [2] p.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-01-5647-6 (įr.)

Magnolijos žiedai : poezija ir proza / Alfonsas Rimkus. – Vilnius : [A. Rimkus], 2023. – 127, [1] p. : iliustr.. – ISBN 978-609-08-0271-7 (įr.)

Meškos ausy : romanas / Nijolė Kliukaitė-Kepenienė. – Klaipėda : Eglės leidykla, 2023. – 232, [1] p. : iliustr.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-432-162-7

Mįslinga Billio Milligano istorija / Daniel Keyes ; iš anglų kalbos vertė Lina Kulišauskaitė. – Vilnius : Briedis, 2023. – 501, [1] p.. – ISBN 978-609-494-052-1 (įr.)

Mogadoro liūtė : [romanas] / Julia Drosten ; iš vokiečių kalbos vertė Alma Imbrasienė. – Vilnius : Briedis, 2023. – 411, [1] p.. – ISBN 978-609-494-049-1 (įr.)

Priešpriešinės srovės kuždesiai = Pretstraumes čuksti : eilėraščių rinktinė / Hermanis Marģers Majevskis ; sudarė Vladas Braziūnas ; iš latvių kalbos vertė Vladas Braziūnas, Vaidotas Daunys, Almis Grybauskas ... [et al.]. – Vilnius : Hieronymus, 2022. – 289, [16] p.. – Tiražas 500 egz.. – ISBN 978-609-96297-4-2 (įr.)

Ribinis laikas : [romanas] / Karolina Ringys. – Vilnius : Homo liber, 2023. – 335, [1] p.. – Tiražas 700 egz.. – ISBN 978-609-446-287-0 (įr.)

Švelniava : aforizmai / Aloyzas Tendzegolskis. – Vilnius : Homo liber, 2023. – 131, [1] p.. – Tiražas 150 egz.. – ISBN 978-609-446-288-7 (įr.)

Žodžiai nutilo: tylon beldžiasi širdis = Словы аціхлі: у нямату стукае сэрца : [punktyrai] / Ales' Razanau ; [sudarė ir] iš baltarusių kalbos vertė Alma Lapinskienė. – Vilnius : Hieronymus, 2022. – 155, [1] p.. – Tiražas 230 egz.. – ISBN 978-609-96297-5-9

GROŽINĖ LITERATŪRA VAIKAMS IR JAUNIMUI

Antarktidos indėnai / Juozas Gaižauskas. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 167, [6] p. : portr.. – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-01-5660-5 (įr.)

Apie angelą sargą vaikams / Bruno Ferrero ; iliustravo Vittorio Pavesio ; iš italų kalbos vertė Audrius Musteikis. – [Vilnius] : Katalikų pasaulio leidiniai, [2023]. – 40 p. : iliustr.. – ISBN 978-9955-29-500-6

Džiugo pasakos Žagarėje / [Stasė Grinienė] ; [užrašė Marija Laura Ponelytė] ; [iliustravo Beatričė Parnarauskaitė]. – Kaunas : Eurispauda, 2023. – 53, [3] p. : iliustr.. – Tiražas 200 egz.. – ISBN 978-609-8261-31-8

Kas tas kietuolis?! / Skaistė Dirgėlienė, Tomas Dirgėla ; iliustravo Greta Alice. – Vilnius : Alma littera, 2023. – 75, [5] p. : iliustr.. – (Monstropedija, ISSN 2783-7971). – Tiražas 2500 egz.. – ISBN 978-609-01-5666-7 (įr.)

PARENGĖ LIETUVOS NACIONALINĖS MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOS INFORMACIJOS MOKSLŲ DEPARTAMENTO NACIONALINĖS BIBLIOGRAFINĖS APSKAITOS SKYRIUS

Savaitės filmai

„Openheimeris“

Barbė ****

Garsiosios lėlės Barbės (Margot Robbie) gyvenimas netenka pusiausvyros, kai mintys apie mirtį sutrikdo jos nerūpestingą gyvenimą rožinėje Barbių šalyje. Norėdama tapti tokia, kokia buvo anksčiau, ji kartu su savo gražuoliu Kenu (Ryan Gosling) keliauja į žmonių pasaulį, kuriame, netikėtai, galioja visai kitokios taisyklės. Filmas laviruoja tarp švelnios sistemos kritikos, savęs atradimo istorijos, kultūrų susidūrimo komedijos ir miuziklo, taip atliepiant gerbėjų poreikius, ir kartu ironiškai bei kritiškai žvelgia į Barbių kosmosą. Kartais kiek padrikas rezultatas primena postmodernistinį koliažą, kuriame yra ne tik metapokštų ir paviršutiniškų įgalinimo gestų, bet ir išradingų idėjų bei taiklios situacijų komedijos momentų. („Barbie“, rež. Greta Gerwig, JAV, D. Britanija, 2023)

Openheimeris ****

Biografinis filmas apie fiziką J. Robertą Oppenheimerį, kuris laikomas „atominės bombos tėvu“ ir kuriam XX a. 6-ajame dešimtmetyje teko teisintis dėl savo komunistinės praeities bei vėlesnių abejonių dėl bombos. Šuoliuojant per herojaus gyvenimą, filmas pasakoja apie tai, kaip dėl profesinių ambicijų Oppenheimeris vis labiau pasinėrė į mokslinius tyrimus ir nepaisė savo kūrinio griaunamųjų pasekmių. Rimtumas, su kuriuo Christopheris Nolanas žvelgia į savo objektą, kartais apsunkina dialogus, tačiau mitinio krūvio filmui suteikia įspūdingi vaizdai (operatorius Hoyte Van Hoytema) ir garso takelis (kompozitorius Ludwigas Göransonas). Įtampą kuria Cilliano Murphy vaidyba ir žinojimas, kad teorija galiausiai virs katastrofa. („Oppenheimer“, rež. Christopher Nolan, JAV, D. Britanija, 2023)

Kalbėk su manimi ***

Tarp Australijos jaunimo kyla ažiotažas – rengiami spiritizmo seansai, kurių metu mirusiųjų dvasios persikelia į dalyvių kūnus ir gali ten išbūti ne ilgiau kaip 90 sekundžių. Kai per vieną iš ritualų našlaitė susiduria su savo traumuojančia praeitimi, įvyksta lemtingas lūžis. Tai antgamtinis siaubo filmas, besiremiantis žaisminga jaunimo aplinkos dinamika ir pasakojantis apie traumą, kaltę bei vienatvę. Net jei siužetas kiek painiojasi ir yra perkrautas, filmas geba kukliomis priemonėmis sukurti bauginančių efektų. („Talk to Me“, rež. Danny Philippou, Michael Philippou, Australija, D. Britanija, JAV, 2023)

Žana Diu Bari. Karaliaus favoritė **

Biografinis filmas apie Prancūzijos karaliaus Liudviko XV meilužę Jeanne du Barry (1743–1793). Čia remiamasi klasikine pakilimo ir nuopuolio dramaturgija, iš pradžių tonui svyruojant tarp santūrios socialinės kritikos ir dvaro ritualų išjuokimo. Tačiau galiausiai melodramatiškumas paima viršų – pagrindinė kurtizanės ir karaliaus meilės istorija įgauna beveik pasakiškų bruožų. Lengvas tonas šiam politiškai ir istoriškai neambicingam filmui tinka labiau nei finalinė melodrama. („Jeanne du Barry“, rež. Maïwenn, Prancūzija, D. Britanija, Belgija, 2023)

****** – šedevras, ***** – pasižiūrėti būtina, **** – geras filmas,
*** – būna ir geriau, ** – jei turite daug laiko, * – niekalas

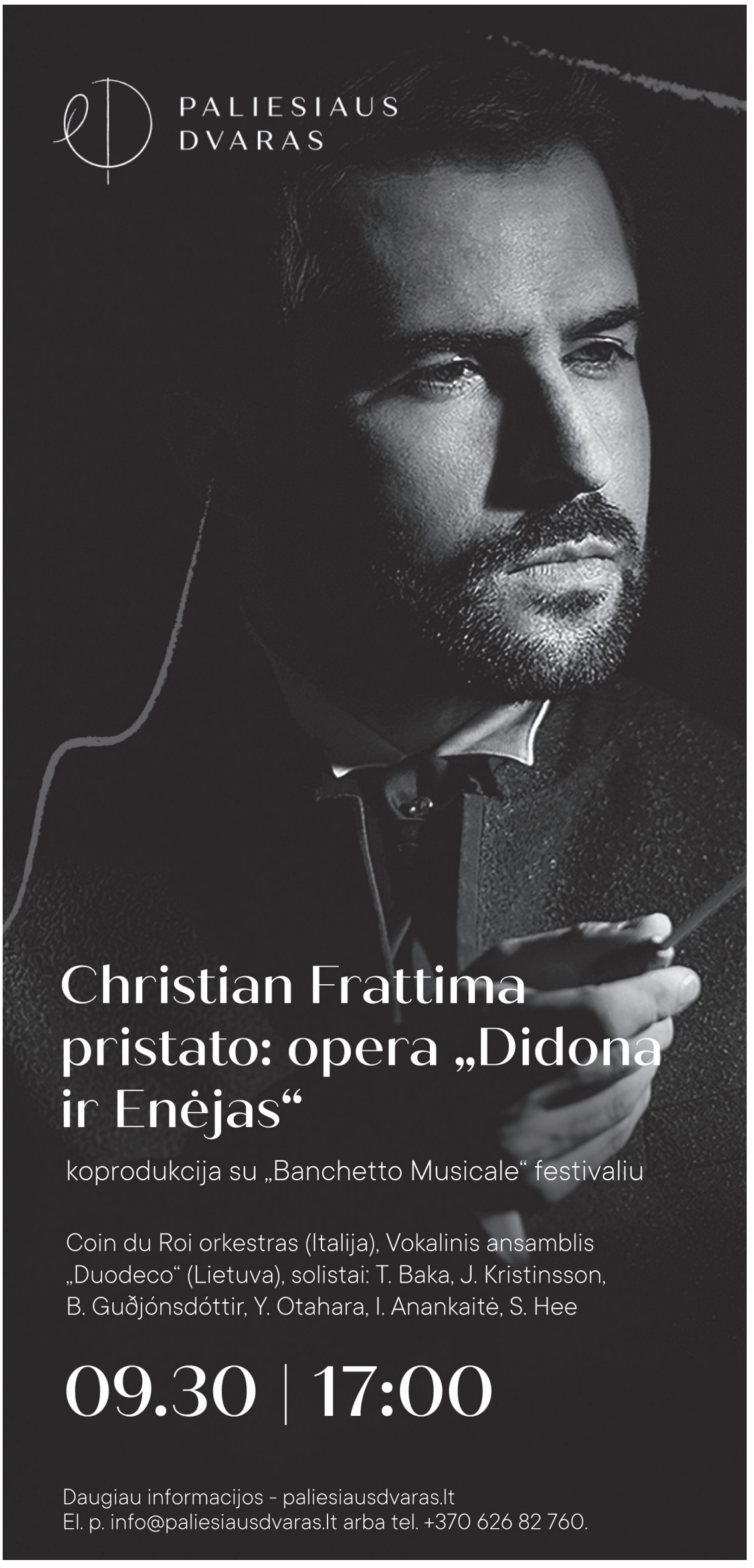

Redaktorė – Agnė Narušytė (**dailė**, **fotografija**)
Redaktorės pavaduotoja – Rūta Jakimavičienė | **Kinas** – Ilona Vitkauskaitė
Teatras, šokis – Ieva Tumanovičiūtė | **Muzika** – Laimutė Ligeikaitė
Stilius – Violeta Kundrotienė
Dizainas – Jokūbas Jacovskis | **Maketas** – Vanda Čemerkaitė
Finansininkė – Brigita Misiuvienė | **Direktorius** – Linas Vildžiūnas

7md

© „7 meno dienos“. Kultūros savaitraštis. Išeina penktadieniais.
Leidžiamas nuo 1992 m. sausio 10 d. Leidėjas VšĮ „7 meno dienos“,
S. Konarskio g. 49, 03123 Vilnius. El. paštas redakcija@7md.lt.
ISSN 1392-6462. 4 sp. l. Tiražas 850 egz.
Spausdino UAB „AL Grupė“, Užpalių g. 83A, Utena
Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas
Lietuvos kultūros taryba
Vilniaus miesto savivaldybė
Lietuvos kino centras